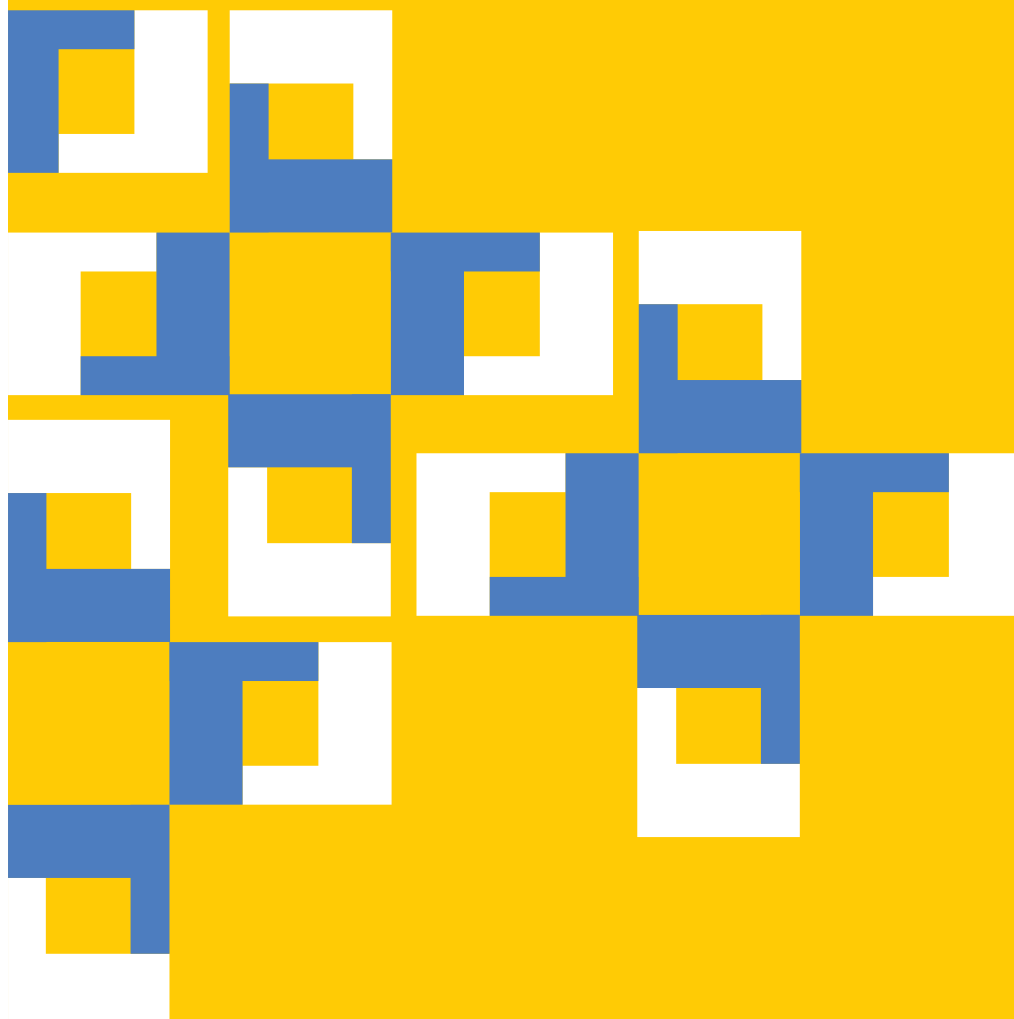

СТІЙКІСТЬ ТА ЗГУРТОВАНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ПІД ЧАС ВІЙНИ

Періодичний звіт на основі
моніторингових матеріалів
з обраних регіонів України

2024

ВИПУСК 13.
ЖОВТЕНЬ – ГРУДЕНЬ
2024 РОКУ

СТІЙКІСТЬ ТА ЗГУРТОВАНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ПІД ЧАС ВІЙНИ

Періодичний звіт на основі
моніторингових матеріалів
з обраних регіонів України

КИЇВ – 2025

СТІЙКІСТЬ ТА ЗГУРТОВАНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ПІД ЧАС ВІЙНИ. Періодичний звіт на основі моніторингових матеріалів з обраних регіонів України. **ВИПУСК 13. ЖОВТЕНЬ – ГРУДЕНЬ 2024 РОКУ** / Український незалежний центр політичних досліджень. Київ. Лютий 2025. 41 с.

Цей звіт підготувала команда Українського незалежного центру політичних досліджень у межах діяльності Національної платформи стійкості та згуртованості. Ця громадянська ініціатива започаткована в лютому 2018 року (попередня назва – Національна платформа «Діалог про мир та безпечну реінтеграцію»).

Діяльність Національної Платформи спрямована на посилення національної стійкості України. Шлях до цього – забезпечення діалогових практик у суспільстві, надання пропозицій владі у виробленні відповідних політик, зокрема щодо стійкості та соціальної згуртованості, а також забезпечення суспільної обізнаності в цих процесах. Ініціатива реалізується за фінансової підтримки Європейського Союзу в межах проекту «Забезпечення стійкості України в умовах зростання ризиків та наслідків війни».

Звіт базується на даних про події в 11 областях України, що мають значення для формування політики національної стійкості. Відбір областей здійснено на основі аналізу процесів згуртованості мешканців Донецької, Луганської, Херсонської, Харківської, Запорізької, Миколаївської, Одеської, Івано-Франківської, Чернівецької, Львівської і Закарпатської областей унаслідок розгортання воєнних дій. Для збору даних ми вирізняємо тимчасово окуповані території, прифронтові та звільнені території, території, що розташовані в умовному тилу.

УНЦПД висловлює подяку за надані матеріали учасникам Регіональної мережі Національної платформи стійкості та згуртованості – Дмитрові Арабаджієву, Тамарі Астаховій, Діані Бариновій, Дементію Белому, Миколі Яцкову, Ігорю Доцякові, Михайлові Золотухіну, Наталії Нечаєвій-Юрійчук, Олені Ніжельській, Андрію Романенкові, Зеновію Сірику.

Укладачі звіту – Світлана Горобчишина (текст), Світлана Конончук (загальна редакція)
Літературна редакторка – Мар'яна Добоні
Дизайнер – Сергій Буравченко
Верстальник – Олександр Глиненко

Координація проекту – Ольга Коваленко, Іван Вартовник, Анна Іщук, Валерія Скворцова

Зміст цієї публікації є цілковитою відповідальністю авторів і не обов'язково відображає офіційну позицію Європейського Союзу.

Публікація доступна на сайті Національної платформи стійкості та згуртованості <http://national-platform.org> та сайті УНЦПД www.ucipr.org.ua.

ЗМІСТ

СКОРОЧЕННЯ	05
РЕЗЮМЕ	06
I. ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНІ ТЕРИТОРІЇ	11
1. Зміни в системі управління	11
1.1. Рішення окупаційної влади	11
2. Гуманітарна ситуація	13
2.1. Фільтраційні дії окупаційної влади	14
2.2. Дії окупаційної влади щодо рекрутингу в збройні формування	14
3. Робота над ідентичністю	15
3.1. Зміни в стандартах освіти	15
3.2. Мовна політика	15
3.3. Політика пам'яті: топоніміка, музейна справа, свята та їх відзначення	15
3.4. Свобода віросповідання	15
II. ПРИФРОНТОВІ ТА ЗВІЛЬНЕНІ ТЕРИТОРІЇ	17
1. Зміни в системі управління	17
1.1. Рішення влади, що позначилися на згуртованості	17
2. Робота над ідентичністю	22
2.1. Зміни в стандартах освіти	22
2.2. Політика пам'яті: топоніміка, музейна справа, свята та їх відзначення	23
3. Спільна справа	23
3.1. Взаємодія на рівні спільнота – влада. Довіра до рішень влади. Реагування на потреби та бізнесові й громадські ініціативи	23
4. Зміни в соціальній структурі	24
4.1. Виклики, пов'язані зі становищем жінок і дітей, людей з інвалідністю	24
4.2. Потреби вимушених переселенців. Реагування	24
4.3. Потреби добровольців територіальної оборони. Реагування. Мобілізація. Бронювання	25
III. УМОВНО ТИЛОВІ ТЕРИТОРІЇ ПІД УПРАВЛІННЯМ УКРАЇНСЬКОГО УРЯДУ	26
1. Зміни в системі управління	26
1.1. Рішення влади, що позначилися на згуртованості	26
2. Робота над ідентичністю	28
2.1. Зміни в стандартах освіти	28
2.2. Мовна політика	29
2.3. Політика пам'яті: топоніміка, музейна справа, свята та їх відзначення	29
2.4. Свобода віросповідання	30
2.5. Національні меншини	30
3. Спільна справа	31
3.1. Взаємодія на рівні спільнота – влада. Довіра до рішень влади. Реагування на потреби та бізнесові й громадські ініціативи	31
3.2. Взаємодія на рівні суспільства. Ініціативи. Довіра між групами	32
4. Зміни в соціальній структурі	33
4.1. Виклики, пов'язані зі становищем жінок і дітей, людей з інвалідністю	33
4.2. Потреби вимушених переселенців. Реагування	34
4.3. Потреби добровольців територіальної оборони. Реагування. Мобілізація	35
МЕТОДОЛОГІЯ ЗБОРУ ДАНИХ	37

СКОРОЧЕННЯ

АЕС	атомна електростанція
ВПО	внутрішньо переміщена особа
ДСНС	Державна служба України з надзвичайних ситуацій
ЗСУ	Збройні Сили України
ІПСО	інформаційно-психологічна операція
КАБ	керована авіаційна бомба
МАГАТЕ	Міжнародне агентство з атомної енергії
МВА	міська військова адміністрація
ОВА	обласна військова адміністрація
ООН	Організація Об'єднаних Націй
ПЦУ	Православна церква України
РЕБ	засіб радіоелектронної боротьби
РПЦ	Російська православна церква
РФ	Російська Федерація
ТЕЦ	теплова електростанція
ТОТ	тимчасово окупована територія
ТЦК та СП	територіальний центр комплектування та соціальної підтримки
УГКЦ	Українська греко-католицька церква
УПЦ (МП)	Українська православна церква Московського патріархату
ЦНАП	центр надання адміністративних послуг

РЕЗЮМЕ

Ситуація на фронті

Безпекова ситуація на Донеччині залишалася надзвичайно складною: окупаційні війська здійснювали наступальні дії в кількох напрямках. Ситуація була напруженою навколо Курахового, де українські війська на кінець грудня [утримували](#) лише територію Курахівської ТЕЦ, яка зазнала значних пошкоджень через обстріли. Водночас ворог активно захоплював нові території на південь від міста, намагаючись наблизитися до адміністративного кордону між Донецькою та Дніпропетровською областями.

Наступальні дії ворога тривали також на Торецькому та Часівярівському напрямках. Однак просування окупантів в цих районах відбувалося значно повільніше через щільну забудову, яка створює умови для побудови ефективної оборони українськими силами. Незважаючи на це, ворог поступово просувався в обох містах.

На Покровському напрямку основні зусилля окупантів були зосереджені на захопленні Селидівського, оскільки без контролю над цим населеним пунктом неможливо розпочати операцію з наступу на Покровськ і Мирноград. Підрозділи російських військ увійшли в місто в середині жовтня, і вже 29 жовтня Міноборони РФ заявило про його повне захоплення. Наступного дня це [підтвердили](#) впливові моніторингові ресурси, однак до кінця року Генеральний штаб ЗСУ не зробив жодних заяв із цього приводу.

Питання якості оборонних споруд навколо більшості міст Донецької області залишалося предметом тривалих дискусій. З одного боку, обласна влада від початку повномасштабного вторгнення регулярно заявляла про будівництво таких споруд на ключових напрямках, зокрема у вересні було [оголошено](#), що навколо Покровська збудовано щонайменше п'ять ліній оборони. З іншого боку, народні депутати неодноразово [зазначали](#) про відсутність фортифікації або її низьку якість. Проте перевірити ці твердження майже неможливо через військову таємницю та відсутність доступу до лінії зіткнення.

Окупанти продовжували активні наступальні дії на Вовчанському, Куп'янському та Липецькому напрямках. Зокрема, ситуація на Куп'янському напрямку залишалася особливо складною. Суттєво погіршилася ситуація на Дворічанському напрямку, де ворог фактично контролював лівий берег річки Оскіл і намагався прорвати оборону ЗСУ. У тамтешніх громадах оголосили примусову евакуацію. Водночас залишалася значна частина людей, які відмовлялися виїжджати, що ускладнювало роботу військових.

Ситуація на Луганщині залишалася вкрай важкою. Українські війська контролювали лише кілька спустошених сіл, де тривали інтенсивні бойові дії. Ворог поступово [звужував](#) плацдарм на сході від Борової, зокрема зайняв кілька квадратних кілометрів території між Стельмахівкою та Лозовою, вийшовши за межі Луганської області.

На Запорізькому напрямку [тривали](#) бої різної інтенсивності, у ході яких ворог активно застосовував штурмову й бомбардувальну авіацію, а також безпілотники всіх типів у поєднанні з артилерійським і мінометним вогнем. На Оріхівському та Гуляйпільському напрямках російські військові [продовжували](#) проводити ротації, розвідку й поповнювати резерви.

20 грудня російські підрозділи на Херсонському напрямку [здійснили спробу](#) форсування Дніпра для створення нового плацдарму. Ворог провів артилерійські обстріли в напрямках біля річки та по Херсону, використовуючи ствольну та реактивну артилерію. Під час обстрілу диверсійно-розвідувальна група спробувала переправитися через Антонівський міст у бік міста. Завдяки оперативним діям Сил оборони ворога було виявлено та ліквідовано, і він не зміг досягти навіть середини річки. Проте такі групи й надалі пробували переправитися на інших ділянках фронту.

З 11 листопада 2022 року ЗСУ залишилося деокупувати три населені пункти на Кінбурнській косі Миколаївської області, яка фактично перетворилася на «сіру зону». Водночас Росія [продовжувала нарощувати](#) військову присутність у цьому районі.

Тимчасово окуповані території

Окупаційна стратегія базувалася на системних заходах, спрямованих на закріплення контролю та інтеграцію цих регіонів у російський політичний, правовий та економічний простір, і включала кілька постійних чинників.

Політика залякування та терору. Російські сили систематично використовували репресії, викрадення, катування й публічні покарання для придушення будь-якого опору та залякування місцевого населення.

Позбавлення можливості повернення. Окупаційна влада створювала умови, що унеможлилювали повернення для тих, хто виїхав, зокрема через націоналізацію їхньої приватної власності (житла, власності, бізнесу тощо).

Примус до лояльності через паспортизацію. Населення змушували отримувати російські паспорти, а тим, хто відмовлявся, обмежували права, позбавляли соціальних виплат і фактично перетворювали на іноземців на рідній землі.

Пропагандистська обробка населення. Окупанти активно поширювали власну картину подій через контрольовані медіа, освіту й адміністративні механізми. Особливий акцент робився на молоді, яка піддавалася ідеологічному впливу через освітню систему, що включав «військово-патріотичне виховання».

Формування окупаційних адміністрацій. Росія активно інтегрувала свої державні структури, залучаючи спеціалістів із РФ. Перше «покоління» колаборантів, які попервах очолили нові органи управління, поступово усували, замінюючи їх на кадрових російських чиновників. Деяких колаборантів приєднали до відповідальності за корупцію.

Фінансовий підкуп населення. Загарбники використовували масові соціальні виплати та інші матеріальні стимули, щоб прив'язати місцевих жителів до нових порядків і посилити їхню лояльність.

Водночас мешканці окупованих територій не отримали того, що дехто з них очікував від «входження в состав Росії»: вага їхнього російського паспорта не зіставна з вагою паспортів мешканців федерації; між «прироценими» територіями та основною частиною Росії збережена митниця з дуже високим рівнем контролю; на окуповану територію не розповсюджується діяльність великих державних транспортних компаній, банків, операторів зв'язку; рівень життя, доходів, пенсій на окупованих територіях значно нижчий, ніж у регіонах Росії; зруйновану інфраструктуру не відновлюють.

Дії Кремля були націлені на зміну демографічної структури на захоплених землях шляхом зменшення питомої ваги місцевого населення. Це відбувалося через масове завезення робочої сили та управлінців із РФ, а також запровадження пільгових програм іпотечного кредитування, у яких місцеві мешканці через складне фінансове становище не можуть брати участі. Уже зараз можна говорити про значні зміни в національному та демографічному складі населення в окупованих регіонах.

Росіяни продовжували репресивні практики: мешканці, які намагалися повернутися, проходили фільтрацію в московському аеропорту «Шереметьєво» й могли отримати довічну заборону на в'їзд.

Загарбники все так само порушували права дітей, використовуючи їх у військових цілях. У школах встановили скриньки для доносів, а учнів залучали до виготовлення медичних засобів і здобуття військових навичок, що є порушенням міжнародного права.

Зайди експортували вугілля, зерно, металобрухт із ТОТ до низки країн, обходячи санкції. Масштабний обсяг поставок свідчить про недостатню ефективність санкційних механізмів і потребу в міжнародному моніторингу, щоб унеможливити використання крадених ресурсів.

Економіка окупованих територій Луганщини залишалася повністю залежною від дотацій із РФ, які становили 2/3 бюджету так званої «ЛНР». Механізм «шеф-регіонів» використовувався для піару російських регіональних керівників, водночас фінансові потоки контролювалися через Москву.

Мешканці окупованих територій стикалися з дефіцитом базових послуг, таких як вода, світло та медична допомога.

Навіть в умовах окупації на ТОТ активно діяв місцевий опір, зокрема через диверсії на важливих інфраструктурних об'єктах, таких як залізничні колії та автотранспорт. Підриви автомобілів російських командирів у Бердянську та Мелітополі, а також успішні операції з ураження ворожих складів і транспортних шляхів свідчили про високий рівень стійкості українських сил і підтримку місцевого населення.

У грудні Генасамблея ООН [ухвалила](#) оновлену резолюцію, що стосується прав людини на окупованих територіях України. Це перша резолюція ООН, у якій агресія РФ проти України названа «загарбницькою війною РФ проти України». Документ засуджує незаконне утримання під вартою цивільних осіб, застосування тортур, дискримінацію мешканців ТОТ, а також зосереджується на захисті й поверненні депортованих дітей.

Прифронтові та звільнені території

Протягом моніторингового періоду російські війська продовжували щоденно обстрілювати прифронтові громади. За даними військової адміністрації, за рік по Херсонщині було випущено 210 тис. снарядів. З жовтня ситуація ускладнилася новою загрозою – [дистанційним мінуванням](#) вулиць Херсона. Російські дрони скидали міни на вулиці, у сквери та парки, створюючи смертельні пастки для мирного населення.

Окупанти продовжували здійснювати терор у Харківській, Запорізькій та Донецькій областях, збільшуючи кількість обстрілів КАБаами, ракетами та FPV-дронами. Ці обстріли, що призводили до жертв, поранених і значних руйнувань, створювали атмосферу небезпеки, психологічного тиску на місцевих жителів й обмежували можливості для нормального життя. Питання захисту Харкова системами ППО не розв'язане. Усе більше людей свідомо вирішувало покинути Харківщину заради спокою дітей.

Водночас у таких складних умовах у містах на цих територіях продовжив працювати пасажирський транспорт, медичні заклади, банківські установи, пошта та магазини. Комунальні служби виконували свої обов'язки, допомагаючи мирним мешканцям справлятися з наслідками руйнувань, а успішне проходження опалювального сезону забезпечило тепло в більшості будинків. Громадські організації та волонтери активно підтримували населення, що зміцнювало його стійкість.

Досвід прифронтових регіонів, таких як Харківська та Запорізька області, показує, що для підвищення енергетичної стійкості необхідно впроваджувати резервні енергосистеми, інвестувати в захист критичної інфраструктури, підвищувати автономність енергопостачання на локальному рівні, посилювати координацію з міжнародними партнерами для оперативного реагування на наслідки атак.

Місцева влада продовжувала співпрацювати з міжнародними партнерами для залучення ресурсів для відбудови, надання гуманітарної допомоги та реалізації інвестиційних проектів.

Виявлення осіб, що працюють проти українського суспільства разом із російською владою, і судові рішення демонстрували рішучість держави в боротьбі із загрозами.

Проте корупція під час відбудови та ремонту зруйнованих об'єктів була серйозним фактором дестабілізації, що підривав довіру. Кожен випадок таких зловживань набував значного розголосу в медіа та соціальних мережах, посилюючи суспільне невдоволення.

На настрої населення негативно впливала хаотичність мобілізації та ті дії «рекрутерів», що виходили за межі права. На Донеччині тема мобілізації активно обговорювалася в проросійських телеграм-каналах, де регулярно публікували відео, як співробітники закладів комплектування хапають на вулиці людей, щоб мобілізувати. Відсутність офіційної інформації про обстріли призводила до того, що населення користувалося іншими джерелами інформації, які не тільки оперативно інформують про важливі для мешканців процеси, але й розповсюджують інформацію про розташування блокпостів і співробітників ТЦК та СП, використовуючи антиукраїнські й проросійські наративи. Усе це разом ослаблювало стійкість і згуртованість населення.

Початок підготовки до виборчого процесу в умовах постійних загроз і безпекових викликів може радикалізувати відносини в багатьох громадах і стати фактором дестабілізації.

Широкий резонанс у суспільстві дістала інформація про повернення людей на місця свого проживання на території, які тепер окуповані. Заяви окремих політиків про масові повернення через нібито недостатню підтримку держави були спростовані Офісом Президента України. Проблема повернення ВПО залишається складною й потребує системної політики, що повинна забезпечувати принаймні базові потреби людей у житлі, сприяти в працевлаштуванні та передбачати різну соціальну підтримку.

Умовно тиллові території під управлінням українського уряду

Ракетні обстріли критичної інфраструктури тиллових регіонів серйозно впливали на життя населення, створюючи додаткові виклики для підтримання стабільності та життєдіяльності міст і регіонів. Так, 17 листопада російська атака в Одесі [спричинила](#) відключення світла, відсутність опалення та води, а також зупинення роботи шкіл й електротранспорту. 13 грудня ворог атакував енергетичну систему України, випустивши крилаті ракети та дрони. Прикарпаття [зазнало](#) наймасованішої атаки за час повномасштабної війни, яка була спрямована на об'єкти критичної інфраструктури. Унаслідок удару в Бурштині Івано-Франківської області було пошкоджено теплогенеруючу компанію, що призвело до припинення теплопостачання. На Львівщині [було пошкоджено](#) шість об'єктів енергетичної інфраструктури. Сотні населених пунктів залишилися без електропостачання, поки енергетики не відновили систему. Обійшлося без постраждалих.

Протягом останніх трьох місяців 2024 року місцеві органи влади Івано-Франківської, Закарпатської, Львівської, Чернівецької та Одеської областей зосереджувалися на підтримці життєдіяльності громад, допомозі ЗСУ, усуненні та запобіганні наслідкам ракетних атак по території областей, забезпеченні безперебійного тепло- та енергопостачання. Попри зусилля органів влади, втома людей досягла високого рівня, і якщо раніше відсутність світла, тепла та води сприймалася як наслідок дій ворога, тепер збурення людей переносилося на органи влади та управління.

Незважаючи на регулярні атаки на портову інфраструктуру, порти Одеси залишалися критично важливими для експорту сільськогосподарської продукції, забезпечуючи глобальну продовольчу безпеку. Експортні потужності продовжували працювати.

У тиллових регіонах спостерігався доволі активний розвиток інфраструктури, зокрема було започатковано нові індустріальні парки, модернізовано пункти пропуску на кордонах, а також планувалося будівництво нових мостів для покращення зв'язків із сусідніми країнами. Водночас конфлікти виникали, коли інфраструктурні проекти проходили через природоохоронні зони.

Розвиток бізнесу та діяльність комунальних підприємств стримував дефіцит трудових ресурсів. Робилися спроби реанімувати систему професійно-технічного навчання та залучати більше жінок до трудової діяльності. Водночас масовим залишалося ухилення від сплати податків, особливо у сфері обслуговування.

Волонтерство стало важливою частиною громадянської ідентичності українців, і чимало людей активно долучалося до цієї діяльності. Різноманітні міжнародні організації, громадські об'єднання та благодійні фонди продовжували надавати допомогу різним цільовим групам. Однак у медійному просторі стало значно менше інформації про їхню діяльність, що може бути результатом зміни уваги або зниження рівня висвітлення цих ініціатив.

Також важливо відзначити, що рівень співпраці між різними соціальними групами – волонтерами, військовими, освітянами, молоддю – був досить високим і загалом громадяни досить швидко відгукувалися на збори та спільнодію (різноманітні ініціативи) заради перемоги.

У тиллових областях діяли різноманітні проекти, спрямовані на надання соціальної й психологічної допомоги різним категоріям населення, що реалізуються як громадськими організаціями, так і на державному рівні. Своєю діяльністю вони охоплювали різні цільові аудиторії. Дедалі більшу увагу приділяли потребам ветеранів російсько-української війни, їхніх родин. Створення ветеранських просторів і спеціалізованих структур для підтримки ветеранів було важливим кроком до їх інтеграції в громаду.

Хоча комплектування нових бригад тривало, ситуація з мобілізацією залишалася напруженою через комплекс проблем, зокрема високу кількість втрат на фронті, ухилення від служби та корупційні скандали в системі мобілізації, що включає медичну службу й центри комплектування.

I. ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНІ ТЕРИТОРІЇ

1. Зміни в системі управління

На ТОТ зберігалися тенденції попередніх місяців, спрямовані на швидке інтегрування цих регіонів у систему Російської держави. Для досягнення цієї мети використовувалися різноманітні методи, у тому числі терор, пропаганда, нав'язування російських цінностей, а також запровадження патерналістської соціальної політики.

Прикметною особливістю в Донецькій області було активне залучення її вихідців у вищі щаблі управління Росії. Наприклад, так званого «голова парламенту «ДНР» Артема Жогу [призначили](#) представником президента Росії в Уральському федеральному окрузі та [включили](#) до складу дорадчого органу при президентові країни – Ради безпеки Росії, а ватажка так званої «ДНР» Дениса Пушиліна обрали до вищої ради партії «Єдина Россия» – найвпливовішого органу партії влади, членство в ньому – найвища партійна посада, яку може обіймати російський чиновник.

1.1. Рішення окупаційної влади

За [інформацією](#) Центру національного спротиву, на ТОТ України російські адміністрації відчували гострий брак кадрів. У відповідь Кремль запровадив додаткову надбавку розміром 30 тис. руб. до завершення так званої «спецоперації», щоб залучити більше держслужбовців із Росії та стимулювати місцевих колаборантів, які досі не визначилися.

>> ПАСПОРТИЗАЦІЯ

На ТОТ російське громадянство фактично стало обов'язковим для мешканців. Відповідно до [рішень](#) окупаційної влади із 1 січня 2025 року єдиним визнаним документом, що посвідчує особу, мав стати паспорт громадянина Росії. Хоча прямої вимоги взяти громадянство формально нема, без нього люди позбавлені можливості реалізувати свої права: неможливо оформити нерухомість, отримати медичну допомогу, скористатися державними послугами.

Окрім того, без російського громадянства мешканці автоматично втрачають право на отримання пенсійних виплат. Проте в Донецькій області виняток [зроблено](#) для мешканців населених пунктів, які опинилися під окупацією після вересня 2024 року. Вони мають право тимчасово оформити так звану соціальну пенсію розміром 10 тис. руб., яка виплачуватиметься протягом трьох місяців. За цей час пенсіонери зобов'язані отримати російське громадянство, інакше втратять право на подальші виплати. З 1 грудня дія так званого «паспорта «ДНР» [була припинена](#).

Водночас російське законодавство не вимагає відмови від громадянства іншої держави при отриманні російського паспорта. Це дозволяє більшості мешканців окупованих територій зберігати українські паспорти та громадянство, які вони активно використовують для поїздок в Україну чи країни Європи.

Українське законодавство не визнає примусову паспортизацію мешканців окупованих територій, тож вони залишаються громадянами України, якщо не пройшли процедуру виходу з громадянства. Проте офіційна позиція держави щодо осіб, які вимушено отримали російські паспорти, досі чітко не

сформульована, що викликає побоювання серед мешканців окупованих регіонів щодо можливого переслідування в разі повернення земель під управління України. Попри [заяву](#) Генерального прокурора про те, що отримання російського паспорта є умовою виживання, а відповідальність буде стосуватися лише конкретних злочинів, ця проблема залишається нерозв'язаною та загрожує створенням конфліктів у майбутньому.

>> ЗАПОРІЗЬКА АЕС

Міністр енергетики України Герман Галущенко на засіданні Ради керуючих МАГАТЕ у Відні [заявив](#), що ситуація на Запорізькій АЕС стає все більш небезпечною через постійні перебої в зовнішньому електропостачанні. Він зазначив, що з моменту окупації 4 березня 2022 року станція практично щомісяця відключалася від основних ліній електропередачі через російські атаки, і в листопаді вже вдруге опинилася на межі повного знеструмлення.

У грудні російський FPV-дрон [атакував](#) автомобіль МАГАТЕ в Запорізькій області. На щастя, ніхто не постраждав. Президент України Володимир Зеленський підкреслив, що цей напад яскраво показує ставлення Росії до міжнародного права та безпеки, наголосивши, що росіяни діяли свідомо, знаючи свою ціль.

>> БЮДЖЕТ

Згідно з [інформацією](#) Луганської ОВА, проєкт бюджету так званої «ЛНР» передбачає 144,8 млрд руб. (приблизно 1,5 млрд євро) доходів, з яких майже 2/3 складають дотації з Росії, зокрема міжбюджетні трансфери на суму 92,6 млрд руб. Що стосується власних доходів «нової області» РФ, то найбільшу частку *«становить податок на доходи фізичних осіб – 83,4 %*. *Ніякі інвестори поки що ситуацію не покращують»,* – зауважили в Луганській ОВА.

20 грудня уряд Росії [виділив](#) понад 4 млрд руб. (близько 42 млн євро) для Херсонської області в межах [програми](#) «Відновлення та соціальний розвиток “ДНР”, “ЛНР”, Запорізької та Херсонської областей». Окупаційний губернатор Херсонщини Володимир Сальдо [пообіцяв](#) за десять днів *«під ялинку»* погасити всі заборгованості із заробітної плати бюджетникам, пояснивши їх наявність *«налагодженням системи управління в регіоні та помилками керівників тих чи інших установ та організацій»*.

>> НЕЗАКОННЕ ПРИВЛАСНЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ / РЕСУРСІВ

На ТОТ Херсонської області російська влада [ухвалила](#) «закон», що регулює централізований облік та управління майном. Ведення реєстру майна має здійснюватися в електронному форматі та дублюватиметься на паперових носіях. Уся інформація про майно, у тому числі його технічний стан і вартість, буде зібрана в єдину базу даних окупантів.

Відповідно до «закону» майно, яке не внесене до реєстру, не можна використовувати чи розпоряджатися ним, а реєстрація включає такі види майна, як нерухомість (земля, будівлі, споруди, незавершені об'єкти, судна), рухоме майно, якщо його вартість перевищує 100 тис. руб., тобто близько 1 тис. євро (цінні папери, транспорт, обладнання), природні ресурси, музейні фонди та інші активи.

За даними Луганської ОВА, аграріїв так званої «ЛНР» [зобов'язують](#) до 1 січня 2026 року переєструвати свою сільгосптехніку за російським законодавством, про що попередили в місцевому окупаційному міністерстві сільського господарства. Для цієї процедури обов'язковий паспорт РФ, а також необхідно надати документи на право власності на техніку або документи про її закріплення за юридичною особою після «націоналізації».

Попри санкції, російські загарбники продовжували незаконно експортувати вугілля, різноманітне обладнання й транспортні засоби з ТОТ України до кількох країн. За [даними](#) Східної правозахисної групи, вугілля надходило до цих країн під іншими документами, що дозволяло уникнути виявлення його справжнього походження. Минулого року лише до Туреччини [було експортовано](#) вугілля на суму не менше ніж 14,3 млн дол., видобуте на тимчасово окупованих Росією територіях України.

Маріупольський торговельний порт, одне з небагатьох великих підприємств, яке продовжує функціонувати в окупованому місті, у 2024 році [відправив](#) 350 тис. т вантажів. За інформацією місцевих мешканців, порт здебільшого використовується для перевезення викраденого зерна із сільгосп-підприємств окупованих територій, хоча офіційно нова влада не розголошує подробиць про структуру й напрямки відвантажень.

Ще один товар, який активно вивозився через Маріупольський торговельний порт, – сотні тисяч тонн металобрухту, яким стає демонтоване обладнання зі зруйнованих українських підприємств, зокрема двох металургійних підприємств міста.

>> **ІНФРАСТРУКТУРНЕ БУДІВНИЦТВО**

Окупаційна влада Маріуполя прозвітувала, що у 2024 році від забудовників було отримано та передано мешканцям міста 4 789 квартир як компенсацію за зруйноване житло. Проте наступного року для компенсації заплановано лише 600–700 квартир, а основний акцент робиться на будівництві житла для покупки в іпотеку.

>> **ЖИТЛОВІ СЕРТИФІКАТИ**

Окупаційна влада Херсонщини заявила, що за 2024 рік видала понад 17 тис. житлових сертифікатів мешканцям лівобережжя. Вони надають певній категорії людей можливість отримати на території РФ та окупованих нею регіонів житло за рахунок російського бюджету. Проте час від часу в соцмережах з'являлися дописи, що реалізувати їх складно, а часто людям пропонують житло у занедбаних і депресивних регіонах Росії.

>> **«НАЦІОНАЛІЗАЦІЯ» ПРИВАТНИХ БУДИНКІВ ЖИТЕЛІВ**

Окупанти [вивісили](#) оголошення на парканах приватних будинків у прибережній зоні Каховського району Херсонщини з попередженням про можливу «націоналізацію» майна. У повідомленнях йшлося, що будинки, власники яких не звернуться до окупаційної адміністрації до 30 грудня 2024 року та не нададуть документи на майно разом із паспортом РФ, будуть «націоналізовані». Нагадаємо, що у квітні 2024 року окупаційна влада Херсонської області створила список нерухомості, яка вважається «безхазяйною» і підлягає переведенню на баланс незаконних органів влади, і станом на кінець літа цей список налічував понад одну тисячу об'єктів.

2. Гуманітарна ситуація

На підконтрольних Росії частинах Донеччини зберігалася критична ситуація з питною водою, найбільше страждав Донецьк. За [даними](#) окупантів, місто щоденно отримувало тільки 120 тис. куб. м води, що вдвічі менше за обсяги до 2022 року, і цього [вистачало](#) лише для подання води на п'ять годин раз на два дні.

Загарбники вже не обіцяли забезпечити цілодобове водопостачання найближчим часом, [заявляючи](#), що це стане можливо лише після «повного звільнення» області. Навіть тоді відновлення каналу «Сіверський Донець – Донбас», значна частина якого зруйнована, потребуватиме масштабних робіт, особливо на ділянках, де довго йшли бої.

Питання водопостачання актуальне й для Луганської області, зокрема для окупованого Лисичанська, де лише через 2,5 роки після захоплення частково відновили подання води. За [інформацією](#) Луганської ОВА, воду подавали по годині – зранку та ввечері й тільки за умови достатнього тиску в системі.

Доступ до медикаментів на ТОТ Луганської області був критичним. За [повідомленням](#) Луганської ОВА, у 77 % населених пунктів так званої «ЛНР» було неможливо придбати ліки, а це 714 із 920

населених пунктів. Щоб отримати медичні препарати, жителям доводилося долати десятки кілометрів до найближчих аптек.

Окрім того, у 88 селах регіону ліки відпускали лише через фельдшерсько-акушерські пункти, які працюють за скороченим графіком. При цьому асортимент медичних засобів там надзвичайно обмежений. У великих містах, таких як Рубіжне чи Сіверськодонецьк, одна аптека обслуговувала в середньому 10 тис. осіб, не враховуючи приїжджих із сусідніх сіл та міст.

Ситуація була ще гіршою в понад 400 населених пунктах, де відсутні навіть фельдшерсько-акушерські пункти, через що мешканці позбавлені можливості отримати елементарну консультацію лікаря.

На ТОТ Запорізької області спостерігався значний дефіцит медичних працівників, тому що більшість місцевих лікарів відмовлялася співпрацювати з окупаційною владою. На нараді в окупаційній адміністрації визнали проблему й зауважили, що ситуацію не рятує навіть надання житла українців, які виїхали, громадянам РФ, що перебувають на ТОТ. Останні все одно не бажають переїжджати, [ідеться](#) в повідомленні Центру національного спротиву.

На тимчасово окупованому лівобережжі Херсонщини медичні заклади були забезпечені кваліфікованим персоналом лише на 33 %. Про це [повідомив](#) так званий заступник голови незаконного уряду Херсонської області Сергій Черевко в інтерв'ю окупаційному медіа. За його словами, попри очікування в межах програми залучення медиків із РФ та Криму, на лівобережжя приїхало лише кілька десятків медичних працівників.

2.1. Фільтраційні дії окупаційної влади

Українці, які не взяли російського паспорта, можуть повернутися на окуповані території, переважно для розв'язання майнових питань, лише через московський аеропорт «Шереметьєво» після обов'язкової фільтрації. За [даними](#) правозахисників, росіяни посилюють фільтраційні заходи для українців, часто забороняючи їм в'їзд на ТОТ або безстроково, або до завершення так званої «СВО». Якщо раніше відмови переважно не супроводжувалися позначками в паспорті, то тепер заборонні штампи стали значно поширенішими.

Очікування та фільтраційні заходи для українців у «Шереметьєво» [тривають](#) від чотирьох годин до доби. Спочатку потрібно заповнити анкети й бланк згоди на проведення дій, після чого прикордонники викликають по черзі для перевірки гаджетів, відбитків пальців і фотографування.

Очевидці повідомляють, що ФСБ вимагає паролі для доступу до телефонів і додатків, перевіряючи контакти й листування, зокрема у Facebook, Telegram, WhatsApp і Viber. Порожні або нові пристрої часто стають підставою для відмови у в'їзді, оскільки це викликає підозри.

За даними російських джерел, з жовтня 2023 року до жовтня 2024 року до «Шереметьєво» прибуло 107 тис. громадян України, з яких до РФ пропустили 83 тис. Цю інформацію [озвучила](#) офіційна представниця прикордонного контролю ФСБ, проте її достовірність перевірити неможливо.

2.2. Дії окупаційної влади щодо рекрутингу в збройні формування

Президент Росії Володимир Путін [підписав](#) указ про осінній призов на військову службу, згідно з яким із 1 жовтня по 31 грудня планувалося призвати 133 тис. громадян Росії. Заступник начальника Головного організаційно-мобілізаційного управління Генштабу ЗС РФ Володимир Цимлянський [заявив](#), що осінній призов відбудеться «в усіх суб'єктах Російської Федерації», у тому числі й на окупованих територіях України. Цимлянський стверджував, що Росія не відправляє призовників на війну в Україну і що вони служитимуть 12 місяців, [ідеться](#) у звіті Вашингтонського Інституту вивчення війни (ISW).

Міністерство закордонних справ України [висловило](#) рішучий протест проти примусової мобілізації жителів ТОТ до російської армії, указуючи, що це – грубе порушення міжнародно-правових зобов'язань Росії, зокрема Женевської конвенції про захист цивільного населення під час війни.

3. Робота над ідентичністю

3.1. Зміни в стандартах освіти

Російська влада обіцяла із січня 2025 року збільшити одноразові виплати в межах програми «Земський учитель» до 2 млн руб. для педагогів, які погодяться переїхати з РФ і працювати в окупованих селах Херсонської, Запорізької, Луганської та Донецької областей, [повідомили](#) проросійські телеграм-канали. Програма «Земський учитель» реалізується в Росії з 2020 року. Виплату надають педагогам, які переїхали на роботу в сільські населені пункти, робочі селища, селища міського типу або міста з населенням до 50 тис. осіб.

За [даними](#) Центру національного спротиву, на ТОТ Луганщини в деяких школах загарбники встановили скриньки для анонімних доносів, закликаючи учнів повідомляти про «нелояльних» до окупаційної влади однокласників і батьків. Це зробили під прикриттям боротьби з «екстремізмом». Шкільна адміністрація зобов'язана передавати ці доноси співробітникам ФСБ. Водночас школи й без доносів формували списки нелояльних дітей, які передавали в управління окупаційних адміністрацій.

3.2. Мовна політика

На тимчасово окупованому лівобережжі Херсонщини російська адміністрація планувала створити центри популяризації російської мови та літератури. За повідомленнями пропагандистських ресурсів, Володимир Путін запропонував організувати такі центри на базі бібліотек в окупованих районах Донецької, Луганської, Запорізької та Херсонської областей. Перший центр уже з'явився в Генічеську (Херсонська область).

3.3. Політика пам'яті: топоніміка, музейна справа, свята та їх відзначення

У тимчасово окупованій Чаплинці на Херсонщині [встановили](#) бюст російському революціонеру й радянському функціонеру комуністу Валеріану Куйбишеву біля ліцею на вулиці Декабристів (українська назва з березня 2024 року – Героїв Майдану). Окупаційна адміністрація подала встановлення фігури як її відновлення, оскільки вона раніше розташовувалася біля цього ж ліцею, але її демонтували в межах декомунізації ще до повномасштабного вторгнення Росії.

Окупаційна адміністрація Запорізької області [надіслала](#) листа до навчальних закладів із вимогою замінювати українські колядки та щедрівки на гімн Росії та пісні про російського царя й так звану «СВО» під час новорічних вистав.

3.4. Свобода віросповідання

РПЦ ще в липні 2023 року [вивела](#) Донецьку та Горлівську єпархії зі складу УПЦ (МП), зареєструвавши їх за російським законодавством і закріпивши пряме управління. Попри це, Донецьку єпархію продовжував очолювати митрополит Іларіон, який із 2000 року проводив відверто проросійську політику. У

жовтні 2024 року його було [усунуто](#) з посади та відправлено в урочисте вигнання до Криму. Формальною причиною відставки став стан здоров'я митрополита. Проте близьке оточення каже, що його фізичний стан залишався стабільним. Новим очільником єпархії [став](#) митрополит Владімір, виходець із Росії, який до цього керував єпархією у Владивостоку і є типовим представником нового покоління функціонерів РПЦ.

Колишній архімандрит Херсонської єпархії УПЦ (МП) Силуан (Пасенко), який раніше працював проректором Таврійської духовної семінарії, приєднався до Кримської єпархії РПЦ та служить штатним священником у Храмі трьох святителів у тимчасово окупованому Сімферополі, про що [повідомив](#) керуючий Херсонською єпархією ПЦУ.

II. ПРИФРОНТОВІ ТА ЗВІЛЬНЕНІ ТЕРИТОРІЇ

1. Зміни в системі управління

У жовтні – грудні політичний ландшафт і система управління на прифронтових і звільнених територіях залишалися стабільними, проте перед військовими адміністраціями постали нагальні виклики: запуск централізованого опалення, забезпечення населення опалювальними матеріалами, запобіжні заходи через можливі тривалі відключення світла, а також терміновий ремонт інфраструктури, мобілізація, посилення безпеки й соціальне забезпечення, які відбувалися на тлі безпрецедентних обстрілів росіянами цивільного населення.

1.1. Рішення влади, що позначилися на згуртованості

>> БУДІВНИЦТВО ОБОРОННИХ ФОРТИФІКАЦІЙНИХ СПОРУД

Станом на грудень уряд України виділив 6 млрд грн (близько 138 млн євро) на зведення фортифікаційних споруд на [Харківщині](#), де облаштовано майже 800 опорних пунктів, а в [Запоріжжі](#) завершили будівництво 358 опорних пунктів і сотень кілометрів оборонних ліній загальною вартістю робіт 1,9 млрд грн (майже 45 млн євро).

>> ОПАЛЮВАЛЬНИЙ СЕЗОН 2024/2025 РОКІВ

Попри наближення лінії фронту, у більшості громад Донецької області, віддалених від зони активних бойових дій, вдалося забезпечити централізоване опалення: тепло отримали мешканці Краматорська, Слов'янська, Дружківки, Олександрівки та Добропілля й частково – Костянтинівки й Покровська в районах, де немає постійних обстрілів. [Загалом](#) тепло було подано у 2868 багатоквартирних будинків та об'єктів соціальної сфери, зокрема 49 медичних закладів. В області працювали 173 котельні, а також проводилася децентралізація системи опалення й забезпечення котелень альтернативними джерелами живлення.

Через бойові дії та складну безпекову ситуацію централізоване опалення не вдалося запуснути у восьми громадах Харківської області: у шести – у Куп'янському, одній – у Чугуївському та одній – у Харківському районах.

Опалювальний сезон у Херсоні, попри кількатижневу [затримку](#) й постійні ворожі обстріли, розпочався, і станом на 18 листопада до тепла було підключено 65 % житлових будинків, 85 % об'єктів соціальної сфери та всі заклади охорони здоров'я.

>> РОЗМІНУВАННЯ

За сприяння Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН, Всесвітньої продовольчої програми та Швейцарського фонду протимінної діяльності (FSD) у Харківській області було [проведено](#) супутникову зйомку й картографічний аналіз територій трьох областей України. Програма гуманітарно-розмінування спрямована на підтримку сільських домогосподарств і фермерів з угіддями до 300 га.

У Харківській області було проаналізовано 11 277,6 кв. км сільськогосподарських земель, з яких 1623 кв. км – необроблені. Виявлено 420 829 вирв від вибухонебезпечних боєприпасів. У Миколаївській області проведено аналіз 9 804,4 кв. км, з яких 2 133 кв. км залишилися необробленими,

виявлено 306 584 вирви. На Херсонщині проаналізовано 4 747 кв. км, з яких 719 кв. км залишилися необробленими, а також виявлено 311 666 вирв.

За інформацією Харківської ОВА, на території області **працювали** 34 піротехнічні розрахунки, 181 сапер і 75 одиниць спецтехніки зведеного загону ДСНС, зокрема 6 машин механізованого розмінування. Від початку повномасштабного вторгнення піротехніки обстежили 10,3 тис. га території області, з яких 3,9 тис. га – сільськогосподарські угіддя, 4,3 тис. км ліній електропередачі, 67 об'єктів і 4,82 тис. домогосподарств. Усього було виявлено та знешкоджено 107 320 вибухонебезпечних предметів.

З метою прискорення розмінування на Харківщині чотири українські виробники **тестували** нові спеціалізовані дрони, які виявляють із висоти не лише металеві снаряди, а й пластикові міни, а штучний інтелект складає мапи замінування.

На 2025 рік державний бюджет передбачає на розмінування 1 млрд грн (близько 23 млн євро). Водночас у грудні уряд України **скоротив** на 81,67 млн грн фінансування програми «Компенсація витрат за гуманітарне розмінування земель сільськогосподарського призначення», на яку спочатку було виділено 3 млрд грн (майже 69 млн євро). Натомість кошти спрямовано на програми «Національний кешбек» та «Зимова еПідтримка».

>> ЕВАКУАЦІЯ

За інформацією Харківської ОВА, на прифронтових територіях Куп'янського та Борівського напрямків через наближення холодів місцева влада прискорила евакуацію та розширила кількість тимчасових місць для проживання в гуртожитках Харкова. Більшість людей, які **залишалися** на лівобережжі Куп'янська, – пенсійного віку, і вони неохоче погоджувалися на переміщення. Для того, щоб мешканці знали про можливість виїзду, у місті було встановлено 29 бордів і розповсюджено 12 тис. листівок із деталями.

Масового вивезення людей у Запорізькій області не було, здебільшого рідні місця покидали мешканці прифронтових населених пунктів. Через посилення обстрілів на Оріхівському напрямку **було ухвалено** рішення про примусову евакуацію жителів села Мала Токмачка, розташованого на лінії бойового зіткнення в Пологівському районі. Поліцейські евакуювали 22 особи, ще семеро виїхало самостійно. Проте в селі залишилося ще 16 осіб.

Протягом моніторингового періоду в Донецькій області спостерігалось майже повне зупинення евакуації, що супроводжувалося новою тенденцією: ВПО почали повертатися до області, але не у свої рідні населені пункти, а в більш безпечні громади, де вони поселялися в родичів або винаймали житло. Окрім того, багато хто виїхав із прифронтових міст не до інших областей країни, а до Краматорська чи Слов'янська.

Така тенденція має певну небезпеку. По-перше, виникає додаткове навантаження на соціальну та комунальну інфраструктуру цих міст, що вже працюють у складних умовах. По-друге, збільшення населення в цих містах може ускладнити евакуацію в разі наступу на Краматорсько-Слов'янську агломерацію. По-третє, загроза окупації може призвести до кризи в розміщенні ВПО всередині країни. У цих містах перебуває від 300 до 500 тис. осіб, різке переміщення такої кількості населення здатне створити логістичні складнощі, оскільки евакуація буде можлива лише через одну залізничну гілку та автомобільні дороги в напрямку Харкова. Уже зараз сполучення півдня області з Дніпром відбувається під'їзними шляхами, які не розраховані на великий трафік.

Окрім того, у багатьох інших регіонах країни вже вичерпані резерви житла та місць у центрах тимчасового перебування. З огляду на велику втому населення не варто очікувати волонтерського буму, що спостерігався на початку повномасштабного вторгнення. Більшість людей, які зараз перебувають у Донецькій області, буде відкладати евакуацію до останнього, оскільки позбулася страху перед війною і витратила всі свої заощадження під час першої евакуації. Тому погіршення безпекової ситуації може спричинити серйозні проблеми для місцевої та центральної влади.

>> ВІДНОВЛЕННЯ ІНФРАСТРУКТУРНИХ ОБ'ЄКТІВ

На Харківщині [відновлено](#) рух шляхопроводом на трасі М-03, підірваним росіянами у 2022 році, де тепер зведено нову споруду завдовжки 98 м.

У Снігурівській громаді Миколаївської області [відремонтували](#) мостову переправу через річку Інгулець завдяки співпраці Державної спеціальної служби транспорту, ОВА та міжнародних партнерів.

>> ПОДОЛАННЯ НАСЛІДКІВ ОБСТРІЛІВ

У ніч на 21 грудня окупанти [завдали](#) авіаудару по онкодиспансеру в Херсоні, випустивши два КАБи. Пацієнти та медичний персонал не постраждали, проте будівля зазнала значних руйнувань. Після атаки в соціальних мережах почали ширитися чутки про нібито підвищення радіаційного фону в місті через пошкодження обладнання. В ОВА повідомили, що ці чутки поширювали росіяни, використовуючи обстріл для ІПСО. Рада оборони розробила комплекс заходів для безпечного вивезення уламків з диспансеру, а медіа [регулярно](#) інформували [про радіаційний стан](#) у місті.

>> МІЖНАРОДНА СПІВПРАЦЯ

За [даними](#) Харківської ОВА, під час 19-го засідання Комітету ЮНЕСКО із захисту культурних цінностей у випадку збройного конфлікту було ухвалено рішення направити до Харкова місію організації для фіксування наслідків руйнувань і планування відновлення будівлі Держпрому. Уперше в історії комітет в екстреному порядку застосує механізм «спеціального моніторингу» щодо Держпрому, який постраждав від російських обстрілів. Завдяки місії буде детально зафіксовано пошкодження будівлі та скоординовано заходи з її відновлення. Окрім того, результати роботи місії стануть важливим доказовим матеріалом для подальшого притягнення російських воєнних злочинців до відповідальності.

Делегації Харківської ОВА та обласної ради [уклали](#) Меморандум про співпрацю зі штатом Огайо, США, який охоплює такі напрями, як енергетика, цифрові технології, біоекономіка, сільськогосподарські інновації, розвиток інфраструктури та сільськогосподарське машинобудування.

У 2024 році Миколаїв [отримав](#) 3,6 млрд грн (близько 85 млн євро) допомоги від міжнародних партнерів. З цієї суми 2,3 млрд грн – міжнародна технічна допомога, а 475,7 млн грн – гуманітарна допомога. Велику підтримку надало Королівство Данія, яке витрачає 60 % своєї допомоги для України в Миколаєві. Окрім того, місто отримало 771,2 млн грн кредиту від Європейського інвестиційного банку для реалізації двох проєктів – «Розвиток системи водопостачання та водовідведення в місті Миколаїв» (356,7 млн грн) і «Модернізація тролейбусного парку в місті Миколаїв» (414,4 млн грн).

>> МІЖРЕГІОНАЛЬНА ВЗАЄМОДІЯ

Міські голови Харкова і Львова [підписали Меморандум про співпрацю](#) в межах національного проєкту [«Пліч-о-пліч: згуртовані громади»](#). Документ передбачає реалізацію спільних проєктів, спрямованих на зміцнення соціально-економічної стабільності обох міст. Окрема увага приділяється залученню грантових коштів і партнерської підтримки, що допоможе пришвидшити відновлення Харкова.

>> ПРОГРАМА «ЄВІДНОВЛЕННЯ»

Уряд [оновив](#) програму [«ЄВідновлення»](#), спростивши процес подання заяви на компенсацію за знищене житло. Тепер громадяни можуть подати відповідну заяву через портал «Дія» або будь-який ЦНАП, незалежно від місця розташування знищеного житла, що значно спрощує доступ до компенсації.

Очікується, що у 2025 році програму [«ЄВідновлення»](#) [буде продовжено](#). За словами голови Комітету Верховної Ради України з питань організації державної влади Олени Шуляк, на її реалізацію заплановано 4 млрд грн. З цієї суми 3 млрд грн спрямують на житлові сертифікати для тих, хто втратив своє житло, а 1 млрд грн – на компенсації за пошкоджене майно. Однак, за словами Шуляк, ця сума щонайменше вдвічі менша, ніж потрібно для повної реалізації програми. Вона зазначила, що Україна продовжує вести перемовини з міжнародними партнерами, щоб залучити додаткове фінансування.

>> РОЗСЛІДУВАННЯ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ

Швеція [виділила](#) Україні 2,4 млн євро на розслідування воєнних злочинів, скоєних російськими окупантами. За інформацією Консультативної місії Європейського Союзу в Україні (EUAM Ukraine), ці кошти будуть спрямовані на вдосконалення цифрової інфраструктури правосуддя й судочинства України, що дозволить більш ефективно вести кримінальні справи про воєнні злочини. Однією з ключових ініціатив стане впровадження електронної системи управління справами SMEREKA, яка трансформуватиме роботу українських органів правопорядку та прокуратури з міжнародними кримінальними справами.

Станом на листопад до Єдиного реєстру досудових розслідувань було внесено майже 15 тис. правопорушень, вчинених окупантами на території Луганської області. Більшість із цих злочинів зареєстрована за статтею 438 Кримінального кодексу України «Порушення законів та звичаїв війни» – 4500. Також зафіксований 771 злочин проти основ національної безпеки України, 214 із них стосуються колабораційної діяльності.

>> ПІДПАЛИ ВІЙСЬКОВИХ АВТІВОК

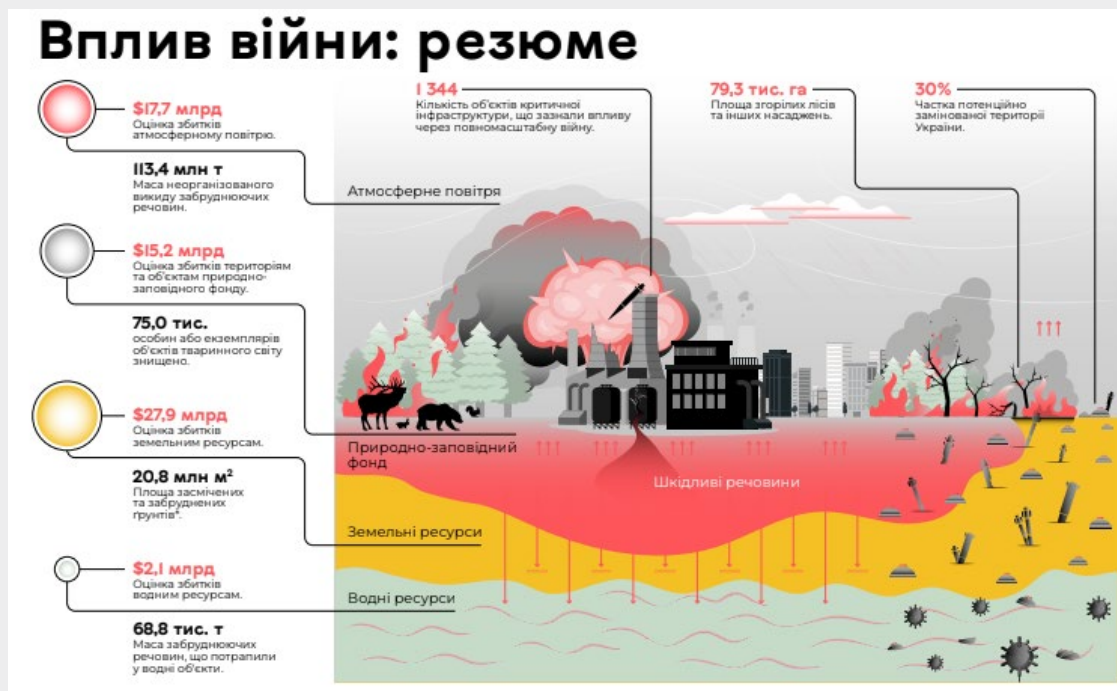
Протягом 2024 року правоохоронці Харківської області [зареєстрували](#) понад 40 кримінальних правопорушень за фактами підпалів 37 автомобілів, що належали ЗСУ або перебували в користуванні військовослужбовців. Встановлено, що виконавці підпалів – це мешканці Харкова та області, безробітні молоді люди, які чинили злочини на замовлення спецслужб РФ через анонімні телеграм-канали. Більшість виконавців мала корисливий мотив – бажання легкого заробітку. На вимогу «замовників» процес підпалу авто фіксувався на відео.

Дмитро Лубінець, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, [запропонував](#) законодавчі зміни до Кримінального кодексу України для посилення захисту від підпалів автомобілів військових і їхніх родин. За його інформацією, правоохоронці зафіксували 266 фактів підпалів автівок військових і волонтерів протягом 2024 року.

>> ЕКОЛОГІЧНІ КАТАСТРОФИ

Агенція візуальних комунікацій «Top Lead» провела [дослідження](#) збитків, завданих довкіллю України внаслідок російської агресії. За оцінками Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, яке виступило генеральним аналітичним партнером оцінки, станом на 13 вересня 2024 року загальна сума збитків перевищила 62,9 млрд дол. Найбільших екологічних збитків зазнали східні області – Донецька (понад 17,7 млрд дол.), Луганська (понад 13,4 млрд дол.) та Харківська (11,6 млрд дол.).

Основні причини таких значних збитків: пожежі, спричинені бойовими діями, руйнування промислових об'єктів та забруднення земель і водойм.

Джерело: [дослідження](#) «Російсько-українська війна: вплив на довкілля».

На деокупованих територіях Миколаївської області **виявили** підвищений уміст важких металів, зокрема миш'яку, свинцю, міді та цинку, а також залишків вибухових речовин. Основною причиною забруднення стали хаотичні ракетні й артилерійські удари російської армії, які влучали в підприємства та склади зберігання засобів захисту рослин, агрохімікатів, пального. Деякі ділянки зазнали серйозного пошкодження ґрунтового покриву, що спричинило порушення його природного стану. Для рекультивації цих земель знадобляться значні ресурси та тривалі відновлювальні роботи.

>> ВИКЛИКИ

Херсонські соціологи в грудні **представили** нові рейтинги довіри херсонців. Традиційно два останні місця посіли обласна та міська військові адміністрації. Обласній владі повністю довіряли 7 %, а скоріше довіряли 35 % опитаних. Міській владі повністю довіряли 3 %, а скоріше довіряли 31 % респондентів. Тільки до органів влади рівень недовіри перевищує рівень довіри. У першій трійці за рівнем довіри українські військові, які базуються в Херсоні, працівники ДСНС і волонтери.

30 грудня Херсонська ОВА **затвердила** план роботи на I квартал 2025 рік, включно з двома пунктами, присвяченими підготовці до виборів. По-перше, про збір інформації про функціонування органів ведення Державного реєстру виборців Херсонської області та, по-друге, про збір інформації про стан приміщень для голосування та приміщень дільничних виборчих комісій. Інформація повинна акумулюватися до 30 числа щомісяця. Зазначимо, що ці пункти роботи ОВА були і в планах на 2023 рік і є суто формальними.

Водночас окремі політичні сили розпочали підготовку до відкриття передвиборчих штабів. У медіа з'явилися журналістські розслідування про те, що посадові особи й представники наближених до влади благодійних фондів займаються особистим піаром, розповсюджуючи міжнародну благодійну допомогу. Журналісти ці дії пов'язують із підготовкою до виборів.

2. Робота над ідентичністю

Дворічне [дослідження](#) херсонських соціологів виявило феномен єдності міської громади Херсону, який проявляється у взаємодії мешканців і переселенців у спільному інформаційному просторі, схожих поглядах на ключові питання та готовності повернутися до міста за умов безпеки. Новий наратив «українського незламного Херсону» сприяє формуванню ідентичності, що поєднує локальний і національний патріотизм. Соціологи відзначили тенденції переходу на українську мову в спілкуванні, вибору україномовних джерел інформації та зростання інтересу до української культури. Водночас зафіксовано зниження мотивації частини переселенців повертатися через успішну адаптацію на нових місцях, що створює виклик для відродження міста та вимагає нових форм залучення херсонців до життя громади.

2.1. Зміни в стандартах освіти

У прифронтових областях через постійні обстріли та тривоги офлайн-навчання залишалося небезпечним, тому воно було можливе, зокрема, у спорудах цивільного захисту. Так, у Харківській області [тривало](#) будівництво восьми укриттів у закладах загальної середньої освіти. У наявних захисних спорудах у змішаному форматі навчалося понад 10 тис. учнів регіону (тобто мали змогу відвідувати частину уроків у школі, частину – онлайн). Водночас планували завершити відновлювальні роботи та облаштування ще 104 укриттів у школах і дитсадочках області. За даними ОВА, коштом держави в 19 територіальних громадах Харківщини облаштують 23 укриття, що дозволить забезпечити офлайн-навчання для майже 15 тис. дітей.

Також у Харкові [продовжувалося](#) будівництво підземних навчальних закладів: зведення трьох шкіл було заплановане до кінця 2024 року, а ще трьох – у планах. Перша підземна школа в Індустріальному районі працювала у дві зміни та обслуговувала майже тисячу учнів, а також шість станцій метро використовувалися як «метрошколи».

Перша підземна школа в Запоріжжі [розпочала](#) роботу в грудні. Розрахована на 500 осіб на зміну, із 1 січня школа працюватиме у звичайному навчальному режимі.

Будівництво підземної школи в [Комишувасі](#), що розташована за 20 км від лінії фронту, поставили [на паузу](#), і до цього питання планували повернутися в січні 2025 року. Начальник Запорізької ОВА Іван Федоров зазначив, що пауза пов'язана з інформаційним тиском щодо можливого наступу на Запоріжжя, який впливає на суспільні настрої, хоча такі прогнози, за його словами, є елементом ІПСО.

Ситуація з будівництвом підземних шкіл у Запоріжжі супроводжувалася скандалами навколо можливих зловживань. Згідно з [даними](#) Запорізького центру розслідувань, ціни закупівель будівельних матеріалів виглядали завищеними.

Попри активні російські обстріли, протести місцевих мешканців і кількарічне онлайн-навчання, у Херсоні продовжували будувати дві підземні школи. Загальна вартість проєктів становила 185 млн грн (близько 4,25 млн євро), і міська влада активно відстоювала необхідність їх реалізації. Однак розслідування [«Bihus.Info»](#) виявило зв'язки між підрядниками, що займаються будівництвом, і представниками місцевої адміністрації, що викликало питання до прозорості цих проєктів.

Хоча підземні школи мають виконувати функцію безпекових об'єктів, відсутність відкритого обговорення, сумніви в прозорості проєкту й ігнорування протестів громади Херсону провокували конфлікти між громадою і владою. Цей досвід демонструє, що відсутність належного залучення громадськості може перетворити навіть корисні ініціативи на джерело недовіри та протестів, що лише поглиблює і без того складну ситуацію.

2.2. Політика пам'яті: топоніміка, музейна справа, свята та їх відзначення

15 листопада Кабінет Міністрів України [перейменував](#) Северодонецьку районну державну адміністрацію Луганської області на Сіверськодонецьку. Саме місто перейменовано у вересні 2024 року.

У Запоріжжі [перейменували](#) вулицю на честь Героїв 65-ї окремої механізованої бригади ЗСУ. Цей підрозділ вже два роки боронить Запорізький напрямок, зокрема його військові брали участь у звільненні Роботиного.

28 листопада після двох років епопеї Харківська обласна рада [присвоїла](#) колишньому театру імені Пушкіна ім'я українського письменника Григорія Квітки-Оснoв'яненка.

3. Спільна справа

3.1. Взаємодія на рівні спільнота – влада. Довіра до рішень влади. Реагування на потреби та бізнесові й громадські ініціативи

>> ПОТРЕБИ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ І ЇХНІХ СІМЕЙ

У Запорізькій області 63 ветерани та родини загиблих [отримали](#) грошові сертифікати на житло на загальну суму понад 125 млн грн (2,87 млн євро). Кожен документ на від 1,8 до 2,3 млн грн (від 40 до 53 тис. євро), залежно від складу родини та інших факторів. Ветерани та родини загиблих мають можливість придбати житло як на первинному, так і вторинному ринку в будь-якому регіоні України.

У Харкові в межах програми «eРобота» ветерани та члени їхніх сімей [можуть отримати](#) гранти. Від початку року фінансування на загальну суму понад 12 млн грн схвалили для 24 заявників.

У Миколаєві [презентували](#) нову інформаційну платформу для військових, ветеранів, їхніх родин, а також сімей військовополонених і загиблих. Тут доступні послуги з фізичної реабілітації, юридичної та психологічної підтримки, матеріальної допомоги, дозвілля, а також знижки від бізнесу. Ресурс працює в тестовому режимі, де вже зареєстровано близько 100 надавачів послуг.

Миколаївська компанія «Нібулон» [розширила](#) програму працевлаштування ветеранів, залучаючи не тільки ветеранів, яких було мобілізовано до лав ЗСУ з підприємства, але й усіх громадян, які повертаються з військової служби. Компанія надає можливість ветеранам російсько-української війни навчитися конкретної спеціальності в онлайн-форматі.

>> НАДАННЯ ДОПОМОГИ ПІСЛЯ ОБСТРІЛІВ

У Харкові [запрацював](#) автобус швидкого реагування, призначений для надання допомоги постраждалим від обстрілів. Він функціонує як пункт обігріву та тимчасового перебування для осіб, які потребують підтримки після ворожих атак. Перший виїзд відбувся увечері 20 грудня, коли ворог атакував безпілотником Салтівський район.

4. Зміни в соціальній структурі

4.1. Виклики, пов'язані зі становищем жінок і дітей, людей з інвалідністю

Харківська ОВА [уклала](#) меморандум про співпрацю з Відокремленим підрозділом «Дії проти голоду» в Україні («Action contre la Faim»). Ним передбачена підтримка 15 дитячих будинків сімейного типу, зокрема підготовка житла до осінньо-зимового періоду 2025/2026 років: ремонт в окремих приміщеннях, утеплення, заміна вікон і покрівлі, удосконалення систем опалення, забезпечення альтернативними джерелами живлення тощо.

У межах гуманітарної місії [«Проліска»](#) 27 грудня одинадцятьом громадам Запорізької області передали 50 електровелосипедів. Завдяки цій ініціативі, підтриманій Гуманітарним фондом для України та Управлінням ООН з координації гуманітарних справ, фахівці зможуть оперативніше надавати допомогу вразливим категоріям населення, особливо в прифронтових районах.

4.2. Потреби вимушених переселенців. Реагування

Станом на грудень 2024 року в Миколаївській області [проживало](#) близько 100 тис. вимушених переселенців, основна частина яких – жителі Херсонської області. Більшість із них чекала на можливість повернутися додому й здебільшого влаштувалася в родичів або орендувала житло на комерційній основі, а не в спеціально облаштованих для них місцях.

У Харківській області відкрили [Вовчанський](#) та [Курилівський](#) гуманітарні хаби, які надають евакуйованим мешканцям громад юридичну допомогу, психологічну підтримку, гуманітарні й гігієнічні набори, зокрема консультують щодо компенсації за програмою «єВідновлення». За інформацією Харківської ОВА, мережа таких центрів буде розширюватися, а перелік послуг – доповнюватися, зокрема планується відкриття Куп'янського гуманітарного хабу.

Офіс відновлення та розвитку Луганщини, відкритий у Дніпрі в жовтні 2023 року, [залишався](#) недоступним через відсутність публічної інформації про його адресу та графік роботи, за даними громадського медіапорталу [Bahmut.in.ua](#). Попри виділення понад 1,1 млн грн міжнародними партнерами на створення сучасного офісного простору, який мав би слугувати підтримкою для громадян, на практиці ним користується тільки вузьке коло осіб. Офіс не має окремого штатного розпису, а до його складу входять 57 працівників Луганської обласної адміністрації та регіональних установ, які продовжують виконувати свою роботу на основних посадах. Попри високі очікування від цього центру, його діяльність обмежується формальними функціями, такими як консультації та збір даних про збитки від війни.

У листопаді загальну увагу привернула [інформація](#) від радника міського голови Маріуполя Петра Андрющенка, який повідомив, що близько 30 % мешканців повернулося в тимчасово окуповане місто через недостатню допомогу української влади в розв'язанні проблеми житла для ВПО. Цю заяву пізніше [підтримав](#) народний депутат Максим Ткаченко, який повідомив, що на окуповану територію повернулося 150 тис. людей, з яких 70 тис. – до Маріуполя. Він пояснив, що основною причиною повернення є те, що вимушені переселенці не змогли налагодити життя на новому місці через відсутність державної підтримки в питаннях житла та соціального забезпечення. Окрім того, значна частина ВПО не знайшла роботу через скептичне ставлення до них роботодавців, а всі пропозиції, які надаються переселенцям, дуже низькооплачувані. При цьому в разі отримання роботи переселенці втрачають право на державні виплати для компенсації витрат на оренду житла, що становлять близько 2000 грн на особу (45 євро) та 3000 грн (70 євро) на дітей і осіб з інвалідністю. Депутат також зауважив, що на безоплатній основі дуже обмежена кількість місць з прийнятними умовами для проживання.

Через якийсь час Ткаченко сказав, що ці цифри були його припущенням, а Андрющенко пояснив, що лише 40 тис. осіб повернулося для переоформлення житла в Маріуполь, але 60 % із них потім знову виїхало в Україну. Однак міський голова Маріуполя Вадим Бойченко звільнив свого радника.

Коментуючи інформацію, заступниця голови Офісу Президента України, у 2021–2024 роках – віцепрем'єр-міністерка з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій Ірина Верещук заявила, що підтверженої статистики нині немає: «Усе, що держава обіцяє за законом, вона робить. Можливо, цього недостатньо, але в нас йде війна, і ресурси держави обмежені. Втім, це не є причиною їхати у ворожу окупацію. Ніколи не повірю, що тисячі українців їдуть в російську окупацію через відсутність 2–3 тисяч гривень на місяць державної допомоги». Вона ствердила, що держава не може подарувати всім переселенцям по квартирі, але наголосила на тому, що є тимчасове житло, яке надається за потреби. Водночас, [за її словами](#), за пів року (2024-го) 250 тис. людей знято з обліку ВПО, однак державі не відомо, куди вони рушили, чи просто зняли статус. Загалом витрати на допомогу ВПО в Україні, як повідомила посадовиця, з 2022 року були другою за величиною статтею витрат державного бюджету і за цей час становили 150 млрд грн (близько 3,5 млрд євро).

4.3. Потреби добровольців територіальної оборони. Реагування. Мобілізація. Бронювання

З 1 грудня 2024 року [почали діяти](#) нові правила бронювання співробітників. Для надання такого статусу компанії повинні відповідати кільком критеріям: сплачувати податки та збори на суму 1,5 млн євро на рік або більше; отримувати валютні надходження не менше ніж 32 млн євро на рік; бути стратегічно важливими для економіки країни та громад на території України; вчасно виплачувати ЄСВ без заборгованостей; мати статус резидента «Дія Сіті» та забезпечувати постачання зв'язку та інтернету. Окрім того, приватні компанії можуть отримати бронювання, якщо їхня середня зарплата за останній квартал становить мінімум 20 тис. грн і вони не мають податкових заборгованостей. Ці вимоги стосуються всіх підприємств без винятку.

За даними моніторингу Донецької області, основною проблемою стало скасування «регіональних критеріїв критичності» підприємств, що ускладнило надання цього статусу для місцевих підприємств, таких як комунальні служби, медичні установи та харчова промисловість. Відповідно до [постанови](#) Кабінету Міністрів України, Донецька ОВА повинна була затвердити нові критерії до 10 грудня, однак через бюрократичні затримки багато підприємств не змогло забронювати своїх працівників. Окрім того, коли через російську хакерську атаку постраждав портал Міністерства юстиції України, загалом більш ніж 60 реєстрів стали недоступними, і в грудні підприємства не змогли продовжити статус критичних.

На початку жовтня херсонські медіа [повідомили](#) про ухвалу в справі щодо хабарництва у Херсонському об'єднаному міському ТЦК та СП. Схема дозволила за гроші ухилятися від мобілізації шляхом внесення фейкової інформації до військово-облікових документів та Єдиного державного реєстру призовників, військовозобов'язаних та резервістів, щоб виключити цих осіб із військового обліку.

III. УМОВНО ТИЛОВІ ТЕРИТОРІЇ ПІД УПРАВЛІННЯМ УКРАЇНСЬКОГО УРЯДУ

1. Зміни в системі управління

Президент України Володимир Зеленський 8 листопада [призначив](#) Мирослава Білецького головою Закарпатської ОВА. До цього він виконував обов'язки голови ОВА та був заступником голови ОВА Віктора Микити, наразі заступника керівника Офісу Президента України.

1.1. Рішення влади, що позначилися на згуртованості

>> ЕНЕРГЕТИЧНА ІНФРАСТРУКТУРА

Програма розвитку ООН [передала](#) Одесі газопоршневі когенераційні установки в межах Програми зеленого відновлення енергетики України за підтримки урядів Норвегії, Швеції та Японії. Вони забезпечать близько 450 тис. мешканців Одеси надійним доступом до критичних послуг, покриваючи приблизно 45 % енергетичних потреб міста для водопостачання, опалення та водовідведення, за винятком водозабору.

У чотирьох медичних закладах Одеси [встановили](#) сонячні панелі, [отримані](#) від міжнародних партнерів. Вони дозволяють покрити потреби в дефіциті електроенергії під час блекаутів, а також зекономити установам кошти.

Мешканці ще трьох будинків ОСББ у Львові [подбали](#) про свій комфорт і безпеку під час можливих відключень електроенергії, встановивши системи резервного живлення для своїх багатоповерхівок. Долучившись до міської програми часткової компенсації витрат, вони зможуть отримати відшкодування до 50 % від вартості закупівлі обладнання для резервного живлення. У мерії закликали інші ОСББ скористатися такою можливістю та робити свої будинки більш енергонезалежними.

Шведські музиканти [переказали](#) 75 тис. крон для підвищення енергетичної стійкості Львівської національної філармонії імені Мирослава Скорика. Завдяки цій фінансовій допомозі від Королівської шведської академії музики заклад зміг придбати додаткове обладнання для опалення та освітлення.

>> МІЖНАРОДНА СПІВПРАЦЯ

В Одесі 10 листопада урочисто [відкрили](#) Генеральне консульство Республіки Польща. У межах заходу відвідувачі могли ознайомитися з виставкою, присвяченою полякам і польським організаціям, які підтримують Україну під час війни.

На польсько-українському кордоні [відкрили](#) новий пункт пропуску «Нижанковичі – Мальховичі» (Старосамбірський район Львівської області – біля Перемишля Підкарпатського воєводства), який щодня зможе обслуговувати до 7 тис. осіб і 4 тис. легкових авто. Польща повністю профінансувала будівництво пункту, а Україна побудувала під'їзну інфраструктуру. Він розвантажить інші пункти пропуску, такі як «Медика – Шегині» і «Корчова – Краківець», а також покращить транспортні можливості для бізнесу й гуманітарної допомоги.

Міжнародні аудитори з України та Румунії високо оцінили [реалізацію](#) проекту з відновлення дороги Чернівці – Вашківці – Путила – КПП «Руська», здійсненого в межах Спільної операційної програми

«Румунія – Україна 2014–2020». Роботи фінансували ЄС та Україна, загальна вартість гранту становила майже 2,2 млн євро. Цей проєкт – важливий крок для відновлення міжнародного транспортного сполучення через пункт пропуску «Шепіт – Ізвоареле-Сучевей», який був закритий 14 років після приєднання Румунії до Шенгенської зони.

10 грудня уряд України [ратифікував](#) угоду з Румунією щодо будівництва мосту через річку Тиса. Міст з'єднає населені пункти Біла Церква на Закарпатті та Сігету Мармаціей у Румунії, а також у перспективі між ними буде збудовано пункт пропуску.

У німецькому місті Вюрцбург [запрацював](#) проєкт «Віртуальний адміністратор ЦНАП Львів», який допомагає українцям за кордоном отримувати адміністративні послуги. Ініціатива реалізується в межах адміністративного обміну досвідом і сприятиме зміцненню міжнародної співпраці між містами-партнерами. «Віртуальний адміністратор» уже успішно працює в Гданську (Польща) та Брно (Чехія). Цим сервісом встигло скористатися понад 300 охочих.

>> МІЖРЕГІОНАЛЬНА СПІВПРАЦЯ

Івано-Франківська обласна рада 20 грудня [виділила](#) 10 млн грн на захист фортифікаційних споруд у Донецькій області. Рішення було ухвалено згідно з Програмою забезпечення мобілізаційної підготовки та оборонної роботи в Івано-Франківській області на 2023–2027 роки.

До національного проєкту [«Пліч-о-пліч: згуртовані громади»](#), мета якого – об'єднати зусилля громад із центральних і західних частин України з громадами, які розташовані вздовж кордону та на лінії бойового зіткнення, де значна частина об'єктів інфраструктури пошкоджена та зруйнована, приєдналася Перечинська міська рада (Закарпаття), яка буде допомагати Краматорській та Білозерській громадам переміщувати на Закарпаття заклади соціальної сфери, надаватиме гуманітарну допомогу населенню. Вони разом організують культурно-освітні та спортивні заходи для активного дозвілля дітей обох областей. Чернівці та Хотин будуть співпрацювати з громадами Запорізької області. Чернівці допомогатимуть Запоріжжю, а Хотин – Василівці. *«Це стане продовженням співпраці на рівні обласних військових адміністрацій Чернівецької та Запорізької, в рамках якої наша область прийняла внутрішньо переміщених осіб. Зокрема, 12 запорізьких дітей повернулись з-за кордону в заклади нашої області, ще 20 дітей-сиріт зараховані на навчання в заклади професійно-технічної освіти. А для дитячих будинків сімейного типу із Запоріжжя, які переїхали до нашої області, будуть збудовані три будинки»*, – зазначив начальник Чернівецької ОВА Руслан Запаранюк.

В Одесі 11 листопада [провели](#) акцію до Дня звільнення [Херсона](#). На зустріч прийшло близько 60 жителів Херсона та області. За словами начальника Скадовської МВА Сергія Кухти, котрий узяв участь у зустрічі, у тимчасово окупованому Скадовську військові РФ стали жорсткіше поводитися, але, попри все, люди чекають на звільнення.

>> РОБОТА ПОРТІВ

Морські порти України [досягли](#) значного вантажообігу у 2024 році. За даними ДП «Адміністрація морських портів України», станом на 25 жовтня обсяг вантажопотоку становив 80 млн т, що на 29 % більше, ніж у 2023 році. Більша його частина, майже 62 %, – зерно, обсяг перевалки якого – 49,5 млн т.

Водночас ситуація в морських портах залишалася складною через посилення атак Росії на їхню інфраструктуру. З початку жовтня було зафіксовано кілька ракетних ударів, зокрема по портах Великої Одеси, через що загинули та поранені цивільні особи. Пошкодження зазнали торговельні судна, склади зернових, вантажні крани та інша портова інфраструктура.

У відповідь на зростання ризиків Міністерство розвитку громад та територій України оголосило про впровадження додаткових заходів безпеки для працівників портів, зокрема через облаштування мобільних укриттів і посилення протиповітряної оборони. Також анонсовано направлення додаткових коштів на відновлення інфраструктури Одеського порту.

Нині працюють шість морських портів, зокрема порти Великої Одеси (Південний, Чорноморськ, Одеса) та порти Дунайського кластера (Ізмаїл, Рені, Усть-Дунайськ), що, зокрема, посприяло зростанню економіки України на 4,5 % за перші дев'ять місяців 2024 року.

>> ВІДШКОДУВАННЯ ЗА ПОШКОДЖЕНЕ ЖИТЛО

4 грудня депутати Одеської міської ради ухвалили рішення про збільшення розміру матеріальної допомоги для осіб, житло яких було пошкоджене внаслідок збройної агресії. Тепер її розмір становитиме 438 тис. грн (близько 10 тис. євро), що значно більше за попередні 40 прожиткових мінімумів, або приблизно 100 тис. грн. Допомога надається з міського бюджету.

Водночас в Одесі [запроваджено](#) адресна матеріальна допомога для громадян, чиє житло постраждало внаслідок збройної агресії. Це рішення затверджено в межах міської цільової програми [«Незламна Одеса»](#) на 2024–2026 роки. Зокрема, допомога надається на покриття витрат, пов'язаних із вимушеною орендою іншого житла для проживання строком до 12 місяців. Матеріальну допомогу [будуть надавати](#) тільки тим, у кого немає іншого житла в Одесі.

Виконавчий комітет Львівської міської ради [ухвалив](#) рішення про виплату компенсацій мешканцям міста, житло яких було [пошкоджено](#) внаслідок обстрілу 4 вересня. Відшкодування надаватиметься для відновлення вікон, дверей і покрівель, пошкоджених під час ворожого нападу. Загальна сума компенсацій для постраждалих – 1 млн 658 тис. грн.

>> РЕЗЕРВНЕ ЖИВЛЕННЯ ДЛЯ СВІТЛОФОРІВ

У Львові вже 90 % світлофорів [забезпечені](#) резервним живленням. Це означає, що більшість світлофорів може працювати навіть під час відключення електроенергії, що підвищує безпеку на дорогах.

У Чернівцях також тривав процес [підключення](#) світлофорів до резервного живлення. 23 % світлофорів забезпечують безпеку руху в місті за будь-яких умов. Це переважно перехрестя з інтенсивним рухом або магістральні вулиці.

2. Робота над ідентичністю

На початку листопада в Одесі [стартували](#) Поетичні читання Meridian Odesa – масштабна літературна подія за участі провідних українських письменників і волонтерів. Програма передбачала 14 заходів за підтримки Українського інституту книги та німецького Фонду імені Роберта Боша. Були представлені актуальні книжкові новинки України, зокрема тексти про волонтерську підтримку військових, історії з деокупованих територій та репортажі з передової. Після завершення читань організатори й українські літератори Юрій Іздрик, Ярина Черногуз та Ірина Цілик вирушили з поетичними читаннями в Миколаїв, Херсон і Запоріжжя.

2.1. Зміни в стандартах освіти

У січні в Чернівцях [планується відкрити](#) три осередки для вивчення предмета «Захист України» на базі філософсько-правового ліцею № 2, військово-спортивного ліцею та вищого профучилища радіоелектроніки. В осередках будуть навчатися учні 10–11 класів зі всіх ліцеїв Чернівецької громади, а навчання для кожного класу проводитимуть раз на місяць протягом усього навчального дня. Водночас організацію викладання цього предмета [ускладнює](#) нестача кваліфікованих кадрів.

У Львові [відбулися](#) змагання операторів роторних дронів серед школярів, які організував ліцей імені Героїв Крут. Це вже другий турнір, започаткований минулого року. Такі змагання – важливий крок не лише для підготовки майбутніх фахівців у сфері безпеки і оборони, а й розвитку технічного мислення серед учнів. Цього року силами мірялись 14 команд із львівських шкіл. Організатори відзначили значний прогрес учасників порівняно з минулим роком.

Донбаська національна академія будівництва і архітектури, що до війни діяла в Макіївці, незабаром буде [прислана](#) до Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу. На цій базі створять окремий факультет будівництва і архітектури.

У Закарпатській області, зокрема в місті Рахів, [запроваджували](#) систему штрафів для батьків за

те, що їхні діти пропускають заняття, курять, вживають алкоголь, крадуть або ж хуліганять. Відповідно до Кодексу України про адміністративні правопорушення перший раз батьки сплачуватимуть від 850 до 1700 грн, а за повторний привід протягом року – від 1700 до 5100 грн.

2.2. Мовна політика

16 жовтня 2024 року Тарас Кремінь, Уповноважений із захисту державної мови, [повідомив](#), що з початку 2024 року до його секретаріату надійшло 75 звернень з Одещини щодо порушення мовних прав у сфері інформації для загального ознайомлення. Загалом з усіх областей надійшло 235 звернень, і Одеська область посідала друге місце за кількістю скарг після Києва (89 звернень), а Харків із 18 заявами замикав трійку лідерів. Станом на 15 жовтня Тарас Кремінь виніс 20 попереджень і наклав 18 штрафів за порушення статті 28 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної».

На [Одещині](#) на кількох депутатів склали адміністративний протокол за те, що вони під час проведення сесій використовували недержавну мову. Серед них – голова обласної ради [Григорій Діденко](#), [повідомила](#) представниця Уповноваженого із захисту державної мови Ярослава Вітко-Присяжнюк.

Отримала продовження ідея мера Івано-Франківська Руслана Марцінків про запровадження інституту «мовних інспекторів» (див. Випуск 12. Липень – вересень 2024 року). Правда, вони вже стали [«мовними волонтерами»](#) та мають виконувати швидше не контрольну, а просвітницьку функцію. В Івано-Франківську мовні волонтери розпочали роботу з 28 жовтня, до них долучилося понад 40 осіб різного віку. Вони співпрацюватимуть із міською інспекцією та за потреби звертатимуться до органів правопорядку щодо порушень мовного законодавства, зокрема використання російської мови на етикетках і у сфері обслуговування.

2.3. Політика пам'яті: топоніміка, музейна справа, свята та їх відзначення

Усе більше уваги приділялося створенню символічних просторів та увічненню пам'яті про загиблих на російсько-українській війні. Так, на Буковині в [Кельменцях](#) та [Лукавцях](#) Берегометської громади відкрили алеї пам'яті полеглих героїв російсько-української війни, а в [Стрийській громаді](#) Львівської області встановили чотири пам'ятні дошки на честь загиблих захисників на фасаді гімназії, де вони навчалися. У стрийському [лицей № 6](#) відкрили шість меморіальних таблиць на честь воїнів, які навчалися в цьому навчальному закладі. У заходах узяли участь родичі загиблих, представники влади, духовенства, громади та освітніх установ.

12 грудня Одеська обласна рада [затвердила](#) нову айдентичку області, розроблену командою волонтерів. В Одеській ОВА [зазначили](#), що вона не замінює офіційний герб Одеської області, який залишається чинним із 2002 року, а ставить на меті підвищити впізнаваність регіону та сприяти розвитку туристичної привабливості та залучення інвестицій.

4 грудня Одеська міська рада [ухвалила](#) рішення про виділення 200 тис. грн на проектування демонтажу 13 пам'ятників із російською імперською символікою. До списку ввійшли монументи вченому в галузі кібернетики Віктору Глушку, російському імператору Александру II (1855–1881), Зої Космодем'янській, бюст радянського воєначальника маршала Родіона Малиновського, два пам'ятники поету Александру Пушкіну тощо. Потенційно планується перенести ці об'єкти в інші місця.

Діячі культури, які виступають проти демонтажу пам'ятників і перейменування вулиць в Одесі, [звернулися](#) до ЮНЕСКО з проханням відтермінувати ці процеси до завершення війни. У [зверненні](#) до генеральної директорки ЮНЕСКО Одрі Азулай сказано, що рішення ухвалили без публічних консультацій, що може загрожувати історичній спадщині міста. Документ підписали 118 осіб, серед яких диригент Одеського філармонійного оркестру Гобарт Ерл, голова наукового відділу Одеського художнього

музею Кирило Ліпатов, донька Ісака Бабеля Лідія та онук письменника Андрій Маляєв-Бабель, журналіст і громадський діяч Леонід Штекель, художник Михайло Рева. Автори зазначили, що поспішне застосування законодавства про деколонізацію може завдати шкоди історичному центру Одеси та її поліфонічному духу.

2.4. Свобода віросповідання

Львівська область стала першою в Україні, де більше не залишилося жодної зареєстрованої релігійної громади, пов'язаної з РПЦ, про що [повідомив](#) начальник Львівської ОВА Максим Козицький. До 2014 року в регіоні діяло 66 таких громад, а станом на 24 лютого 2022 року їх залишалося 54. Після початку повномасштабного вторгнення 27 громад приєдналися до ПЦУ, а ще 27 самостійно припинили діяльність.

В Одесі настоятель одного з храмів УПЦ (МП) [отримав](#) дві підозри за розпалювання релігійної ненависті та виправдання війни РФ проти України, про що повідомила Служба безпеки України в Одеській області 18 грудня. За даними слідства, він під час проповідей вихваляв Владіміра Путіна, героїзував російських військових і розпалював релігійну ворожнечу серед парафіян. Судово-лінгвістична експертиза підтвердила його інформаційно-підривною діяльністю на користь РФ. Настоятелю висунули обвинувачення, що передбачає покарання від штрафу до двох років позбавлення волі.

20 листопада на межі двох областей – Чернівецької та Тернопільської – [відбулася](#) хресна хода прихильників УПЦ (МП), яка розпочалася 19 листопада в Чернівцях. За даними преси, у заході взяли участь близько 1000 осіб. Відповідно до чинного законодавства на організаторів ходи було складено «адмінпротоколи за порушення порядку проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій», які тимчасово заборонені на час дії воєнного стану.

З 13 по 15 листопада на Закарпатті [пройшла](#) XVIII Всеукраїнська конференція військових капеланів УГКЦ, організована Департаментом військового капеланства Патріаршої курії УГКЦ. Зустріч також [підтримала](#) Мукачівська греко-католицька єпархія.

2.5. Національні меншини

За даними Закарпатської ОВА, кількість етнічних угорців в регіоні [зменшилася](#) зі 150 тис. до 70–80 тис. осіб, оскільки багато хто виїхав за кордон після початку повномасштабної війни. «Ми офіційно оперуємо довоєнною цифрою в 150 тисяч, яку фіксував останній перепис населення. Утім, є також реєстр вірників Закарпатської реформатської церкви (значна більшість закарпатських угорців – реформати), там станом на початок 2023 року наводять цифру в 58 тисяч. Неофіційно ми вважаємо, що нині варто говорити про 70–80 тисяч угорців, які залишилися жити на Закарпатті», – повідомили в управлінні національностей та релігій ОВА. Міграційні тенденції серед угорської громади спостерігалися й раніше через економічні чинники, але зараз посилюються у зв'язку з безпековими загрозами. Також на третій рік повномасштабної війни посилюється тенденція виїзду людей із сіл, де історично переважають представники національної меншини.

Дослідження «Стан булінгу ромських дітей в закладах освіти» [показало](#), що 34 % дітей, які зазнали булінгу, втрачають бажання навчатися, а 44 % вважають, що можуть захиститися від булінгу лише з допомогою дорослих. Тільки половина опитаних знає, як уникнути насильства та куди звертатися по допомогу. Опитування, яке охопило близько 500 учасників у Закарпатській, Запорізькій та Одеській областях, провели фахівці БФ «Благо» та мережі REYN-Україна за підтримки Міністерства закордонних справ Фінляндії та міжнародної правозахисної організації «Minority Rights Group». Згідно з результатами, найчастіше діти ромської національності зазнають цькування через свою етнічну належність, особливості поведінки, мовний бар'єр, культурні відмінності та соціально-економічне становище.

1 грудня в Чернівцях [відзначили](#) Національний день Румунії, під час якого румунські дипломати на чолі з послом Румунії в Україні Александром Віктором Мікулою, а також представники Генерального консульства Румунії в Чернівцях зустрілися з представниками румунської громади Чернівецької області.

3. Спільна справа

3.1. Взаємодія на рівні спільнота – влада. Довіра до рішень влади. Реагування на потреби та бізнесові й громадські ініціативи

>> ПОТРЕБИ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ І ЇХНІХ СІМЕЙ

В Івано-Франківську 181 ветеран війни та члени сімей [отримали](#) сертифікати на житло. Це стало можливим завдяки виділенню державою 370 млн грн на придбання житла для прикарпатських захисників. Сертифікати отримали ветерани з інвалідністю I–II групи, родичі загиблих та учасники бойових дій серед ВПО. Ветерани самостійно обирають житло на вторинному чи первинному ринку, але введене в експлуатацію.

Також із державного бюджету для Буковини було [виділено](#) майже 104 млн грн на придбання житла для 48 ветеранів і членів їхніх родин.

У Моршині Львівської області [відкрили](#) сучасне реабілітаційне відділення для ветеранів. Під час відкриття було підписано Меморандум про співпрацю між Моршинською міською лікарнею та медичним центром «[Superhuman Center](#)». Тож для пацієнтів будуть доступні різноманітні послуги з повернення руху. Допомогу надаватимуть фахівці, спеціально підготовлені на базі «[Superhuman Center](#)».

У листопаді в Калуші Івано-Франківської області [запрацював](#) Реабілітаційний центр ветеранів війни «4.5.0. Прикарпаття». Його створили завдяки підтримці благодійників та Українського ветеранського фонду, що надали частину коштів на облаштування закладу. Центр розташований у приміщенні площею 280 м кв., орендованому за символічну суму в місцевої влади. Він має потужність 10–15 осіб на день і надає постійну допомогу тим, хто потребує відновлення рухових функцій. Ідея створення центру полягає в тому, щоб ветерани могли повернутися додому й продовжити реабілітацію в комфортних умовах, адже відновлення після війни це тривалий процес.

У Чернівцях за фінансової підтримки приватної благодійної організації «Victor Pinchuk Foundation» [запрацював](#) інноваційний центр національної мережі «[Recovery](#)» для відновлення поранених військових. У стаціонарі закладу одночасно можуть перебувати 60 пацієнтів. Тут передбачена також індивідуальна та групова психотерапія, заняття з терапевтами мови та мовлення. Створено умови, щоб психологи займалися з родинами військових.

На базі Українського католицького університету [стартувала](#) перша в Україні навчальна програма з ветеранського лідерства, ініційована Рухом ЧЕСНО у співпраці зі Школою публічного управління УКУ. У межах цієї програми 25 ветеранів та ветеранок протягом чотирьох місяців вивчатимуть основи політики та лідерства. Учасники були обрані з близько ста кандидатів.

В Україні розпочали роботу 411 фахівців із супроводу ветеранів у громадах. Вони надаватимуть ветеранам і їхнім родинам інформацію та підтримку для отримання статусів, соціальних гарантій, проходження реабілітації, освітніх та інших послуг, працевлаштування, започаткування власної справи тощо.

У громадах Чернівецької області [працювали](#) 14 фахівців із супроводу ветеранів.

На Івано-Франківщині 85 осіб [зареєстрували](#) заявки, щоб стати фахівцями із супроводу ветеранів. Для реалізації цього проекту в області уряд спрямував 6 млн грн.

>> СТВОРЕННЯ ІНДУСТРІАЛЬНИХ ПАРКІВ

Індустріальні парки стали важливим елементом економічного відновлення, надаючи можливості для сталого розвитку та створення нових робочих місць у громадах. Один із найбільших проєктів – індустріальний парк «Калуш Продакшен», який [планує](#) створити понад дві тисячі робочих місць у Калуші.

Цей парк стане третім у Калуській громаді, тут також працюють приватний «Kalush industrial HUB» і муніципальний «Галіція». Очікується, що нові виробничі потужності будуть охоплювати широкий спектр продукції, зокрема хімічні речовини, меблі, металеві вироби, папір та гумові продукти.

Кабінет Міністрів України [включив](#) індустріальний парк «Мужай» у Закарпатській області до реєстру індустріальних парків. Проєкт передбачає створення до 427 нових робочих місць і залучення 763 млн грн інвестицій.

Також до того ж реєстру уряд [вніс](#) індустріальний парк «Чернівці». Будівництво планується завершити до 2025 року, а термін функціонування парку становитиме 30 років. Серед основних напрямів діяльності – переробна промисловість, науково-технічна й транспортно-логістична сфери та створення близько 750 робочих місць.

>> ІНВЕСТИЦІЙНІ ПРОЄКТИ

В Обертинській громаді Івано-Франківської області [відкрився](#) перший в Україні завод «Saint-Gobain» із виробництва гіпсових сумішей, що є важливою іноземною інвестицією розміром 11 млн євро. Проєкт, розпочатий у вересні 2023 року, дозволить створювати інноваційні продукти для задоволення потреб внутрішнього ринку, зокрема гіпсові суміші під маркою «Rigips». Річна виробнича потужність заводу – 60 тис. т. На підприємстві працюватиме 50 осіб.

3.2. Взаємодія на рівні суспільства. Ініціативи. Довіра між групами

У жовтні у Львові [відбулася](#) публічна дискусія «Львівщина в умовах війни: виклики і джерела стійкості», організована Національною платформою стійкості та згуртованості. У заході взяли участь представники обласної та міської влади, громадськості, активісти та, що особливо важливо, велика кількість голів і представників громад із регіону. Ця подія мала велике значення для обміну досвідом і стратегіями щодо стійкості та згуртованості в умовах війни.

>> ДОПОМОГА ЗСУ

У багатьох куточках України сформовано потужне ядро людей, які присвятили себе волонтерству поруч з основною роботою.

Основні напрями волонтерської діяльності, притаманні воєнному часу:

- *Допомога військовим:* від зборів коштів на необхідну техніку / обладнання тощо, яке цивільні можуть самостійно придбати, до одягу, харчових продуктів, медикаментів тощо. Одним із прикладів подібної діяльності є виробництво установок [дистанційного мінування](#) в Чернівцях. Постійно проводяться благодійні ярмарки для збору коштів на ЗСУ (понад 320 тис. грн для 24-ї окремої механізованої бригади імені короля Данила вдалося зібрати на традиційному «Зимовому концерті», який [провела](#) радіостанція «Львівська хвиля»; у Ворохті на Прикарпатті на показі фільму [зібрали](#) понад 160 тис. грн на ремонт РЕБів та авто для захисників).
- *Надання допомоги ВПО: матеріальної, соціально-психологічної тощо.* У переддень святого Миколая низка організацій розпочали збори на закупівлю подарунків, різноманітні акції тощо (акція від МКУ «Резиденція молоді» – [«Поділися з нами своєю мрією»](#)).
- *Допомога тим, хто залишився на прифронтових, деокупованих територіях* (благодійна акція збору [різдвяних подарунків](#) для дітей Харківщини, Сумщини, Донеччини, Дніпропетровщини та Херсонщини).

- *Культурна дипломатія:* представники різних професій і соціальних груп поширюють інформацію в різних куточках світу про опір українського народу збройній агресії Росії. (Кіра Мельничук, юна чернівчанка, [представила](#) на найбільшому дитячому кінофестивалі в Токіо «Kineko» фільм «Зламане дитинство», який вихованці медіастудії «AIDA» створили ще на початку повномасштабної війни).

>> МАСОВІ АКЦІЇ

Щонеділі о 15:00 на Центральній площі міста Чернівці [відбувається](#) акція «Не мовчи – полон вбиває» на підтримку військовополонених і зниклих безвісти та їхніх родин.

23 грудня в Чернівцях [провели](#) різдвяну акцію «Щедрик для тих, кого чекаємо» на підтримку військових, які в полоні. На Центральній площі розмістили стільці, на які повісили армійські кітелі та запалили свічки. До події долучилася понад сотня людей.

Різдвяна акція «Щедрик для тих, кого чекаємо» на підтримку військових, які в полоні.

Джерело: [Букінфо](#).

4. Зміни в соціальній структурі

4.1. Виклики, пов'язані зі становищем жінок і дітей, людей з інвалідністю

До Всесвітнього дня ментального здоров'я в Одесі [відкрився](#) Волонтерський центр психологічної допомоги. Міжнародний благодійний фонд «Ваше місто» зібрав команду висококваліфікованих фахівців – психологів, психотерапевтів і педагогів-вихователів, які надають комплексний підхід до відновлення ментального здоров'я. Центр пропонує безкоштовну психологічну допомогу всім верствам населення: ВПО, дітям від чотирьох років, підліткам, їхнім батькам, людям пенсійного віку, а також тим, хто пережив психологічні труднощі через війну.

8 жовтня в Одеській міській раді було представлено нову службу – [«Соціальне таксі»](#). Цей сервіс надає безкоштовні послуги для людей з інвалідністю. На першому етапі роботи планується використання шести автомобілів. Сервіс буде доступний для осіб з інвалідністю I та II групи, дітей із порушеннями опорно-рухового апарату та осіб з інвалідністю по зору I та II групи. Вони матимуть змогу безплатно їздити до органів місцевого самоврядування, державних органів виконавчої влади, судів, закладів охорони здоров'я, лікувально-профілактичних, санаторно-оздоровчих, реабілітаційних і банківських установ. Також зможуть відвідувати соціальні, культурні та освітні заклади, протезно-ортопедичні підприємства, авто- та залізничні вокзали.

Через війну на Львівщину [евакуювали](#) 18 дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, разом із супроводжуючими. Вони прибули із Запорізької області. Загалом у Львівській області тимчасово перебуває понад 200 евакуйованих дітей, розміщених у 15 закладах.

Водночас на території області діяли 4 дитячі будинки сімейного типу, 4 прийомні сім'ї та 73 сім'ї опікунів, які виховують дітей, евакуйованих із зони бойових дій. Львівська ОВА висловила подяку БФ «Нові горизонти для дітей Україна» та Волонтерській спільноті медико-психологічної допомоги Львівщини за підтримку в розміщенні дітей.

У Глибоцькій громаді Чернівецької області [відкрили](#) університет третього віку на базі центру надання соціальних послуг. Його мета – сприяти соціальній адаптації, підтримувати фізичне та ментальне здоров'я літніх людей та осіб з інвалідністю. Студенти 60+ можуть безплатно навчатися на літературно-мистецькому, інформаційному, географічному, краєзнавчому факультетах і факультеті турботи про себе.

Нафтогаз України [надав](#) безперебійники для газових котлів родинам героїв і пенсіонерам у Чернівецькій області. Закупівля відбулася в межах проекту «Зігрій», який також діє у Львівській, Харківській, Івано-Франківській і Кіровоградській областях. Допомогу соціально вразливим сім'ям забезпечили НАК «Нафтогаз України», БФ «Енергія перемоги України» та ГО «Добробат».

4.2. Потреби вимушених переселенців. Реагування

Івано-Франківська міська рада [ухвалила](#) Програму підтримки та інтеграції ВПО на 2025–2026 роки, проте фінансування для її реалізації наразі не передбачено. Також на сесії Івано-Франківської обласної ради [затвердили](#) Комплексну програму підтримки ВПО на 2025–2027 роки. Усі заходи фінансуватимуться в межах кошторисних призначень, без визначення конкретних сум із бюджету.

>> ЖИТЛО ДЛЯ ВПО

В Івано-Франківській області розробили [довідник](#) для інформування ВПО. Він містить актуальну інформацію про місця тимчасового проживання (МТП), зокрема їхні адреси, умови розміщення, загальну кількість ліжок-місць, а також кількість місць, адаптованих для осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення. Окрім того, до кожного МТП додано фотографії, які допоможуть новоприбулим та евакуйованим ВПО краще орієнтуватися у варіантах поселення.

У Чернівцях завершили підготовчі та проводили земляні роботи в межах проекту організації «НЕФКО», що фінансується Європейським Союзом, щоб [звести](#) три багатоквартирні будинки для переселенців. У цих новобудовах зможуть проживати понад 600 осіб. Попередньо передбачений грант від Європейського Союзу для Чернівців становить 10,5 млн євро.

У селі Вікно Чернівецької області [зроблять реконструкцію](#) будівлі лікарні, щоб облаштувати там житло для ВПО. Попередня вартість робіт – понад 75 млн грн, ремонт зроблять у межах грантового договору з Міжнародною фінансовою корпорацією.

>> ПІДТРИМКА ТА АДАПТАЦІЯ ВПО

Проект із соціально-психологічної підтримки ВПО [«Ти зможеш!»](#) активно діяв у Чернівцях. За жовтень він охопив понад 500 людей. Учасники активно долучалися до заходів, мали позитивний досвід і вже впроваджували в життя свої цілі та ідеї. Проект «Ти зможеш!» втілює ГО «Skill Hub» у межах програми «Допомога ВПО в Західному регіоні через місцеві партнерства», що реалізується БФ «Крила надії» за фінансової підтримки Міністерства внутрішніх справ Чехії та програми «Допомога на місці».

У Львові 13 грудня переселенки з Луганська, Харкова, Слов'янська, Нікополя та інших міст України [завершили](#) безкоштовне навчання з кравецької майстерності. Здобути фах допоміг проект «Більше можливостей для молоді в Україні», який співфінансує німецька організація «Schüler Helfen Leben».

Аналогічні навички здобули 50 жінок ВПО із Чернівців [на курсах](#), організованих ГО «Центр «Побратим» у межах проекту «Три опорних точки відновлення жінки ВПО». Проект, який реалізувався протягом 2024 року в Чернівцях, Одесі та Запоріжжі, пропонував онлайн- та офлайн-уроки, психологічну та юридичну допомогу.

Інтеграція ВПО в громади відбувалася через різноманітні ініціативи. Особливої уваги заслуговує ініціатива [«Кухня порозуміння»](#), де переселенці з окупованих Росією територій і місцеві жителі обмінювалися традиціями своїх регіонів.

4.3. Потреби добровольців територіальної оборони. Реагування. Мобілізація

Процедура бронювання була відновлена з 1 грудня і тепер здійснюється лише через портал державних послуг «Дія». Усі критично важливі підприємства повинні підтвердити свій статус до 28 лютого 2025 року. Процес був призупинений у жовтні для перевірки підстав, за якими підприємства, установи та організації були визнані критично важливими. За результатами цієї перевірки 5 % підприємств [втра- тили](#) свій статус. Причин кілька: від необґрунтованого зниження заробітних плат до зловживань із завищенням кількості заброньованих і включенням до переліку критично важливих тих, які такими не є.

У Чернівецькій області понад 20 підприємств [втратили](#) статус критично важливих для економіки, що становить більше як 11 % від загальної кількості підприємств, які раніше мали цей статус. Станом на початок жовтня до переліку критично важливих входили 185 підприємств та організацій області, серед яких майже половина – це комунальні заклади, медичні організації, установи з надання соціальної допомоги, а також підприємства переробної промисловості та житлово-комунального господарства. Після аудиту робочої групи ОВА 21 підприємству скасували цей статус. Ще 7 установ не подали в адміністрацію документи про продовження цього статусу, утім, могли подати їх у профільні міністерства.

У відповідь на [рішення](#) командування ЗСУ про створення рекрутингових центрів у бойових військових частинах усе більше підрозділів приїжджали до Івано-Франківської області для залучення добровольців. Зокрема, 5-та окрема штурмова Київська бригада в листопаді [провела](#) тур вісьмома територіальними громадами регіону, розповідаючи про доступні вакансії.

У Львові [відкрили](#) перший в Україні центр рекрутингу 38-ї окремої бригади морської піхоти 30-го корпусу морської піхоти Військово-морських Сил ЗСУ. Тут охочі можуть дізнатися більше про службу, вакансії в бригаді, поспілкуватися з військовими та долучитися до оборони України. Бригада, хоч і молода, уже здобула героїчну славу участю в боях за Донбас, звільненні Херсонської області та службою на Покровському напрямку.

У Чернівцях [запрацював](#) рекрутинговий центр новоствореної 82-ї десантно-штурмової бригади – її військові зараз виконують завдання в Курській та Харківській областях.

Значною мобілізаційною проблемою залишалася висока кількість загиблих, щодня з'являлися новини про втрати серед військових.

Проблематичним було залучення до служби в ЗСУ. У медіа регулярно з'являлися повідомлення про [розкриті різноманітні схеми](#) ухилення від служби, спроби [незаконного перетину](#) кордону та лока-

ції, де працюють військовослужбовці ТЦК та СП.

Загалом від початку дії воєнного стану більш як 40 громадян [померло](#), намагаючись незаконно перетнути кордон у важкодоступній гірській місцевості або річкою, зокрема Тисою.

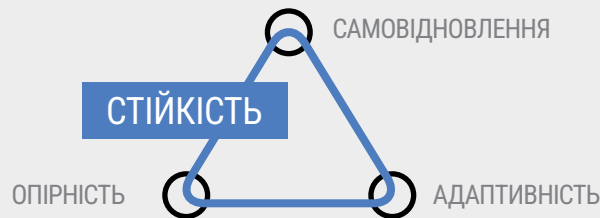
Окрім того, у соцмережах з'являлися повідомлення про інциденти з працівниками ТЦК та СП, зокрема про [побиття](#) ними людей під час вручення повісток чи [вимагання](#) грошей за відстрочку від мобілізації.

Після корупційних скандалів, що [виникли](#) навколо керівниці Хмельницького обласного центру медико-соціальної експертизи (МСЕК) Тетяни Крупи, коли з'ясувалося, що понад 50 прокурорів Хмельниччини, включаючи обласного прокурора, оформили собі інвалідність, [питання доходів і декларацій](#) місцевих очільників ТЦК та СП і [МСЕК](#) стало одним із найбільш обговорюваних у медіапросторі.

МЕТОДОЛОГІЯ ЗБОРУ ДАНИХ

Концептуальна рамка підходу Національної платформи стійкості та згуртованості

СТІЙКІСТЬ – суспільна практика на національному, регіональному та місцевому рівнях, яка створює можливості для подолання викликів і трансформації.

Ми вимірюємо її в трьох площинах:

- адаптація суспільних систем та інститутів до криз і різких змін середовища;
- самовідновлення – мобілізація громадян, інститутів для розв’язання різних гуманітарних, соціальних і безпекових завдань у співпраці;
- опірність – стабілізація моделей співпраці між владою, бізнесом, громадянським суспільством, які сприяють підвищенню рівня міжсекторальної довіри в ході трансформації.

СОЦІАЛЬНА ЗГУРТОВАНІСТЬ – стан соціальних зв’язків у суспільстві між суспільними групами (по горизонталі) і між суспільством і владою (по вертикалі). Вимірюється за рівнями довіри та нормами взаємності (розвитком позитивного соціального капіталу); міцністю громадянського суспільства; наявністю інститутів управління конфліктами (наприклад, відповідальна демократія, незалежне судочинство тощо).

СТІЙКІСТЬ І СОЦІАЛЬНА ЗГУРТОВАНІСТЬ базуються на спільних підходах і цінностях, розмаїтих моделях взаємодії.

>> **ФОКУС:**

на акторах, змінах в управлінні, оцінюванні вразливості, здатності до адаптації, трансформації на відміну від повернення в попередній стан.

>> **ЗБІР ДАНИХ:**

- тимчасово окуповані та прифронтові території – Луганська, Донецька, Запорізька, Херсонська, Харківська області;
- території, де не ведуться бойові дії, – Одеська, Миколаївська, Івано-Франківська, Львівська, Закарпатська, Чернівецька області.

ДЖЕРЕЛА ДАНИХ – публікації в медіа, рішення органів влади, проекти рішень органів влади, дані опитувань громадської думки, дані в соціальних мережах, звіти неурядових організацій, будь-яка інша оприлюднена інформація. Дані збирають координатори Національної платформи стійкості та згуртованості в 11 областях, спираючись на джерела даних, власне розуміння стану справ і залученість у місцеві процеси згуртованості.

>> ПРОБЛЕМАТИКА

На тимчасово окупованих територіях:

- **Динаміка окупації.** Просування російських військ, становище окупованих населених пунктів; позиції мешканців регіону / громади / політичних сил щодо російських окупаційних і воєнних дій.
- **Зміни в системі управління.** Рішення та інформація від окупаційної влади; прояви колабораціонізму; вилучення майна; експропріація продуктів окупаційними адміністраціями.
- **Гуманітарна ситуація.** Фільтраційні дії окупаційної влади; примусова депортація та її напрямки; захоплення заручників; рекрутинг у збройні формування; характер евакуації; руйнування; доступ до медичної допомоги.
- **Робота над ідентичністю.** Робота навчальних закладів, міграція здобувачів освіти та викладачів, примусова русифікація; російські державні стандарти освіти; політика пам'яті: топоніміка, музейна справа, свята та їх відзначення; діяльність релігійних організацій.
- **Зміни в соціальній структурі.** Виклики, пов'язані зі становищем жінок і дітей, людей з інвалідністю.

На територіях, де не відбуваються бойові дії:

- **Динаміка воєнних дій.** Обстріли / озброєння, застосоване проти мирного населення; руйнування.
- **Зміни в системі управління.** Організація діяльності органів влади та доступ громадян до ухвалення рішень на місцевому рівні; доступ до публічної інформації; координація дій волонтерів і влади, а також органів влади між собою, органів влади та військових, волонтерів і військових тощо.
- **Гуманітарна ситуація.** Доступність питної води, їжі, зв'язку, електроенергії; доступ до медичної допомоги; надання гуманітарної допомоги на регіональному рівні.
- **Зміни в суспільному середовищі.** Ставлення в громадах до змін у символіці, календарях (свята, пам'ятні дні); перейменування вулиць та інших об'єктів; робота навчальних закладів, міграція здобувачів освіти та викладачів; громадянське суспільство та бізнес, ринок праці.
- **Становище внутрішньо переміщених осіб.** Забезпеченість житлом і роботою; інтеграція в громаду, що приймає; мережування.

>> ПЕРІОДИЧНІСТЬ ВИХОДУ ЗВІТУ

Початковий моніторинговий звіт охоплює перші чотири місяці широкомасштабного вторгнення (лютий – червень), починаючи з 24 лютого 2022 року; звіти з 2-го по 9-й – по два місяці, а починаючи з 10-го – по три.

ПРО УКРАЇНСЬКИЙ НЕЗАЛЕЖНИЙ ЦЕНТР ПОЛІТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Український незалежний центр політичних досліджень – неурядовий непартійний аналітичний центр.

УНЦПД з 1991 року спрямовує свої зусилля на утвердження демократії та впливового громадянського суспільства в Україні. Ми пропонуємо рішення для державної політики у сфері демократії, співпрацюємо із зацікавленими сторонами, здійснюємо комунікаційні кампанії.

За нашою діяльністю можна стежити на сайті www.ucipr.org.ua та в соціальній мережі Facebook – <https://www.facebook.com/UCIPR>.

Долучитися до нашої діяльності можна через різні види партнерства, написавши нам на електронну скриньку ucipr@ucipr.org.ua.

СТІЙКІСТЬ ТА ЗГУРТОВАНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ПІД ЧАС ВІЙНИ

Періодичний звіт на основі моніторингових матеріалів з обраних регіонів України
Випуск 13. Жовтень – грудень 2024 року

Горобчишина Світлана Анатоліївна
Конончук Світлана Григорівна

Літературна редакторка – Добоні Мар'яна Іванівна
Дизайнер – Буравченко Сергій Валерійович
Верстальник – Глиненко Олександр Миколайович

Електронне видання

Випуск 27 лютого 2025 року

